

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง "การสื่อสารกับการสร้างอัตลักษณ์ 'กะเทย' ในพื้นที่คาบาเรต์โชว์" นั้น ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิด 2 แนวคิดหลัก เพื่อประกอบการศึกษา ดังนี้ คือ

1. แนวคิดการสื่อสาร
 - 1.1 กระบวนการสื่อสารตามแบบจำลองเชิงพิธีกรรม (Ritualistic model)
 - 1.2 การสื่อสารกับวัฒนธรรมย่อย (subculture)
2. แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (Identity)
3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารกับการสร้างอัตลักษณ์ในพื้นที่คาบาเรต์โชว์

แนวคิดการสื่อสาร

การสื่อสาร หรือ การสื่อความหมาย (Communication) เป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษาลาติน "communication" หมายถึง "พร้อมกัน" หรือ "ร่วมกัน" (common) หมายความว่า เมื่อมีการสื่อสารระหว่างกันเกิดขึ้น คนเราที่จะสร้าง "ความพร้อมหรือความร่วมกัน" ทั้งด้านความคิด เรื่องราวเหตุการณ์ ทัศนคติ ฯลฯ กับบุคคลที่เรากำลังสื่อสารด้วยนั้น ดังนั้น การสื่อสารจึงหมายถึง การถ่ายทอดเรื่องราวการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแสดงออกของความคิดและความรู้สึก ตลอดจนไปถึง "ระบบ" เพื่อการติดต่อสื่อสารข้อมูลซึ่งกันและกัน นอกจากนี้การสื่อสารยังหมายถึง การที่บุคคลในสังคมมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันโดยผ่านทางข้อมูล ข่าวสาร สัญลักษณ์ และเครื่องหมายต่าง ๆ ด้วย

การให้ความหมายของการสื่อสารตามรูปคำข้างต้น ยังไม่ใช้ความหมายที่สมบูรณ์นัก เพราะการสื่อสารที่แท้จริงนั้น มีความหมายกว้างและครอบคลุมเกี่ยวกับชีวิตและสังคมมนุษย์ในทุก ๆ เรื่อง นักวิชาการด้านการสื่อสารได้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ตามแง่มุมที่แต่ละคนพิจารณาให้ความสำคัญ ดังตัวอย่างต่อไปนี้¹

¹ประมะ สตะเวทิน, หลักนิเทศศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, 2540), น. 28-30.

วิลเบอร์ ชแรมม์ (Wilbur Schram) ให้ความหมายว่า การสื่อสาร คือ การมีความเข้าใจร่วมกัน ต่อเครื่องหมายที่แสดงข่าวสาร

ชาร์ล อี ออสกูด (Charl E. Osgood) ให้ความหมายโดยทั่วไปว่า การสื่อสารเกิดขึ้นเมื่อฝ่ายหนึ่ง คือ ผู้ส่งสาร มีอิทธิพลต่อฝ่ายหนึ่ง คือ ผู้รับสาร โดยใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งถูกส่งผ่านสื่อที่เชื่อมต่อกันสองฝ่าย

วอร์เรน ดับเบิลยู วีเวอร์ (Warren W. Weaver) กล่าวว่า การสื่อสารมีความหมายกว้างครอบคลุมถึงกระบวนการทุกอย่างที่จิตใจของคน ๆ หนึ่ง อาจมีผลต่อจิตใจของคน ๆ หนึ่ง ไม่ใช่เพียงการพูดและการเขียนเท่านั้น แต่รวมถึง ดนตรี ภาพ การแสดง และพฤติกรรมอื่น ๆ ของมนุษย์ ทั้งนี้ กระบวนการสื่อสารซึ่งการถ่ายทอด และการรับความรู้ ความคิด มีอยู่ 3 ลักษณะ คือ

1. การใช้รหัสสัญญาณโดยตรง เช่น การใช้สัญญาณเสียง ภาษาพูด สัญลักษณ์ภาษาเขียน ท่าทาง ตลอดจนรหัสสัญญาณอื่น ๆ ที่กระทำโดยตรงระหว่างผู้ถ่ายทอดกับผู้รับ
2. การใช้เครื่องมือในการถ่ายทอด เป็นการสื่อสารโดยผ่านทางเครื่องมือ เช่น การใช้โทรศัพท์ โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง คอมพิวเตอร์ หรือเครื่องมือสื่อสารอื่น ๆ
3. การถ่ายทอดโดยกระบวนการทางสังคม เช่น การปฏิบัติสืบทอดทางประเพณี ศาสนา วัฒนธรรม และระบบอื่น ๆ ของสังคม

ตามทัศนะของวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารนั้น James Carey และ Lawrence Grossberg et al ได้ให้ข้อเสนอว่า เราอาจแบ่งแบบจำลองของการสื่อสาร 2 แบบ² คือ

1. Transmission model เป็นแบบจำลองที่เกิดจากการ “ถ่ายทอด” (transportation) สิ่งของ/ข่าวสาร/ความหมาย จากผู้ส่งไปยังผู้รับ ที่มาจกแนวคิดนี้เกิดจากสภาพของสังคมสมัยใหม่ที่ได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ช่วยในการเคลื่อนย้ายสินค้า/คน/ข้อมูล เช่น ศตวรรษที่ 18 มีการสร้างถนนและคลอง ในศตวรรษที่ 19 มีการสร้างทางรถไฟ โทรเลข โทรศัพท์ ดังนั้นในศตวรรษที่ 20 Harold Lasswell จึงนำเอาความหมายของการ “ขนส่ง/ถ่ายทอด” ดังกล่าวมาใช้เป็นแบบจำลองที่นักวิชาการสื่อสารมวลชนรู้จักกันดี คือ

² James Carey and Lawrence Grossberg อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: เอดิชั่นเพรสโปรดักส์, 2544), น. 28-31.

ภาพที่ 2.1

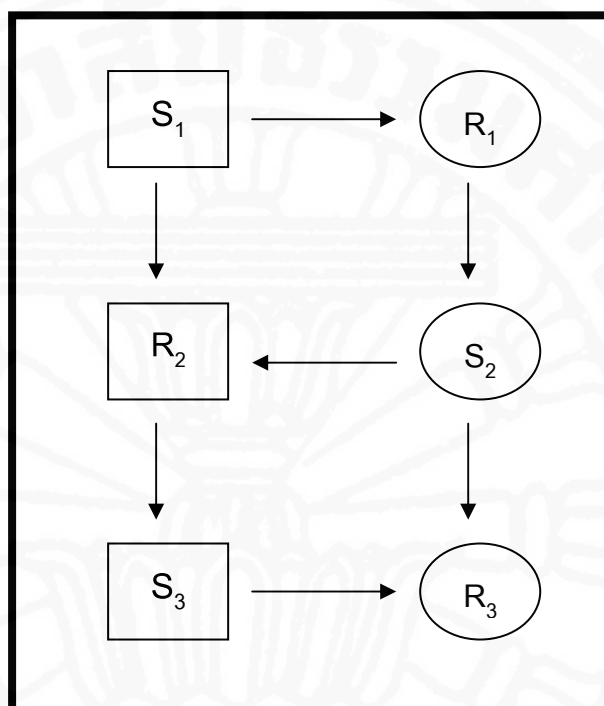
แสดงแบบจำลอง Transmission model



ที่มา: กาญจนา แก้วเทพ, ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: เอดิชั่นเพรสโปรดักส์, 2544), น. 28.

2. Ritualistic Model แบบจำลองนี้มีที่มาจากรูปแบบปฏิบัติการทางสังคมแบบเก่า คือ การประกอบพิธีกรรม (ritual) ซึ่งเป็นรูปแบบการสื่อสารร่วมกันที่เป็นทางการ แต่ก็มีลักษณะสร้างอารมณ์ร่วม (formal but emotional public events) เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้มีส่วนร่วมโดยมีเป้าหมายสุดท้ายคือ การสร้างความหมายและความเข้าใจร่วมกัน (shared meaning) กิจกรรมนี้ดำเนินเข้าไปเข้ามาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เพื่อต่อยอดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

แผนภาพที่ 2.2
แสดงแบบจำลอง Ritualistic Model



ที่มา: กาญจนา แก้วเทพ, ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์, 2544), น. 30.

ความแตกต่างที่สำคัญระหว่าง 2 แบบจำลองที่กล่าวมานี้ คือ ในขณะที่ Transmission model จะเน้นการถ่ายทอดข่าวสารในแบบทางเดียว (one-way communication) โดยมีทิศทางจากผู้ส่งไปยังผู้รับเท่านั้น (สถานะของผู้ส่ง/ผู้รับจะถูกกำหนดไว้อย่างแน่นอน) ในทางตรงกันข้าม Ritualistic Model จะเน้นการสื่อสารสองทาง (two-way communication) ที่แลกเปลี่ยนกันไปมา ไม่มีใครผูกขาดการเป็นผู้ส่งหรือผู้รับอย่างตายตัว

เมื่อเปรียบเทียบกับเนื้อหาสาร (message) กับช่องทางการสื่อสาร (channel) หรือสื่อ (media) ในขณะที่ แบบจำลอง Transmission model จะเน้นเรื่องช่องทางการสื่อสารมากกว่าตัวเนื้อหาสาร ในทางตรงกันข้าม แบบจำลอง Ritualistic Model ซึ่งสนใจเรื่องความหมายร่วมกัน จะให้ความสนใจกับ “เนื้อหาและความหมาย” ของข่าวสารมากกว่าช่องทางการสื่อสาร

จากแนวคิดแบบจำลองการสื่อสาร องค์ประกอบในการสื่อสารของการแสดงคาบาเรต์ มีดังนี้ ในส่วนของผู้ส่งสาร (sender) คือ นักแสดงซึ่งมีอัตลักษณ์ทางเพศที่แตกต่างกันออกไป เช่น กะเทย เกย์ และผู้ชาย ช่องทางการสื่อสาร (channel) คือ เวทีการแสดงซึ่งจัดขึ้นในเวลากลางคืน การแสดงลิปซิงก์ การแสดงตลก เป็นต้น เนื้อสาร (message) คือ ความหมายที่ปรากฏผ่านบทเพลง และเรื่องราวในมุขตลก ส่วนผู้รับสาร (receiver /audience) คือ ผู้ชมคาบาเรต์อันประกอบไปด้วยอัตลักษณ์ทางเพศอันหลากหลายเช่นเดียวกับผู้ส่งสาร นอกจากนี้ยังพบว่ามีส่วนน้อยที่เป็นผู้ชายและผู้หญิงอีกด้วย

กระบวนการสื่อสารตามแบบจำลองเชิงพิธีกรรม (Ritualistic model)

ในส่วนของคำว่า “พิธีกรรม” นักวัฒนธรรมศึกษาด้านการสื่อสารได้ชี้ให้เห็นว่า ด้วยการอาศัยคุณลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของคำว่า “พิธีกรรม” ที่ได้กล่าวมาข้างต้น เราจะเห็นว่า กิจกรรมการสื่อสารในชีวิตประจำวัน (ทางโลก) ของคนในโลกสมัยใหม่นั้น ล้วนแต่เป็น “พิธีกรรม” ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการทักทายเมื่อพบหน้ากัน การรับโทรศัพท์ การกล่าวต้อนรับของพิธีกรรายการโทรทัศน์ การรับส่งอีเมล ฯลฯ ดังนั้น หัวข้อศึกษาหัวข้อหนึ่งที่นักวัฒนธรรมศึกษาด้านการสื่อสารสนใจจึงเป็นเรื่อง “กระบวนการทางพิธีกรรมของสื่อสมัยใหม่” (Ritualization of New Media)

การแสดงคาบาเรต์เป็นวัฒนธรรมและพิธีกรรมสื่อสมัยใหม่อย่างหนึ่งที่น่าสนใจ ทั้งนี้ John Kenrick กล่าวถึงประวัติของการแสดงคาบาเรต์ (Cabaret) ว่า ขณะที่คาบาเรต์ร่วมสมัยของอเมริกาเริ่มมีในศตวรรษที่ 1970 แบบแผนประเพณีของคาบาเรต์นั้นสามารถย้อนกลับไปได้มากกว่า 100 ปี โดยมีรากมาจากประเทศยุโรป ในฝรั่งเศส คำว่า “Cabaret” นั้นโดยแรกเริ่มแล้วเกี่ยวกับธุรกิจใด ๆ ที่บริการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยประวัติศาสตร์ของวัฒนธรรมคาบาเรต์นั้นเริ่มด้วยการเปิดตัวของ “Le Chat Noir” เขต Monmartre ในกรุงปารีส ซึ่งเป็นโรงเหล้าที่กวี ศิลปิน และนักประพันธ์เพลงใช้เป็นที่พักผ่อนความคิดและผลงานร่วมกัน โดยผู้แสดงจะทดสอบเรื่องราวใหม่ๆ เพื่อสร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้ชม ในปี 1900 การแสดงเช่นนี้ได้ปรากฏไปทั่วเมืองใหญ่ของฝรั่งเศสและเยอรมัน เมื่อเวลาผ่านไป สถานแสดงคาบาเรต์ ได้จัดแสดงรายการบันเทิงเป็นหลัก และเพิ่มขนาดของเวทีให้กว้างขวางขึ้น สร้างความใกล้ชิดและอารมณ์ที่เป็นกันเองต่อผู้ชม

นอกจากนี้ ผู้ชมยังกลายเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นคือ มีปฏิสัมพันธ์กับนักแสดงหรือแม้แต่กับผู้ชมด้วยกัน³

Bob Fosse ผู้กำกับภาพยนตร์เรื่อง Cabaret กล่าวเกี่ยวกับผลงานของเขาว่า เขาได้ให้มุมมองที่ถูกต้องแม้จะมีการยึดรูปแบบดั้งเดิม หากแต่มีสาระสำคัญของความบันเทิงแบบคาบาริเร่ในปี 1930 ของกรุงเบอร์ลิน ประเทศเยอรมัน ด้วยเรื่องราวสั้น ๆ เชิงเสียดสี เพลงที่ให้แสงสว่างแก่ผู้แสดงที่แต่งกายข้ามเพศและอื่น ๆ การแสดงเหล่านี้มีความเผ็ดร้อนแบบปัญญาชนที่ช่วยให้ผู้ชมได้ออกมาจากความเป็นจริงของชีวิตที่ยากลำบากได้แม้เพียงไม่กี่ชั่วโมงก็ตาม

การสื่อสารในคาบาริเร่มีลักษณะเป็นการสื่อสารเชิงพิธีกรรม เนื่องจากการสื่อสาร 2 ทาง คือ มีการโต้ตอบกันไปมาระหว่างผู้แสดงกับผู้ชม ซึ่งสังเกตได้จากสายตา การสนทนาตอบโต้ของทั้ง 2 ฝ่าย รอยยิ้ม เสียงหัวเราะ การปรบมือ หรือปฏิสัมพันธ์ในบรรดาผู้ชมด้วยกันเองสะท้อนถึงความหมายร่วม อารมณ์ร่วมที่เกิดขึ้นในบริบทของคาบาริเร่ ซึ่งทั้งผู้แสดงและผู้ชมต่างมีความเหมือนร่วม ในฐานะที่เป็นชนกลุ่มน้อยทางเพศเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ แบบจำลองการสื่อสารทั้งสองแบบมีการตั้งคำถามต่อเรื่องเดียวกันอย่างแตกต่างกันไป ซึ่งในกรณีของการสื่อสารและการสร้างอัตลักษณ์ในพื้นที่คาบาริเร่โซว็ตามแบบจำลอง Transmission model แล้ว อาจเลือกตั้งคำถามกับองค์ประกอบการสื่อสารตัวใดตัวหนึ่ง เช่น ตั้งคำถามในส่วนของผู้ส่งสาร ว่านักแสดงคาบาริเร่มีส่วนในการคัดเลือกเนื้อหาการแสดงอย่างไร เนื้อสารที่ต้องการนำเสนอสามารถสื่อผ่านช่องทางใดบ้าง เป็นต้น สำหรับแบบจำลอง Ritualistic Model จะตั้งคำถามว่า มีการสร้างอารมณ์และความหมายร่วมระหว่างผู้ที่อยู่ในคาบาริเร่โซว็อย่างไร และการได้เข้ามามีส่วนในพื้นที่การสื่อสารพิธีกรรมดังกล่าว ก่อให้เกิดความรู้สึกถึงความเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมย่อยชายรักชายได้อย่างไร เป็นต้น

ในด้านการสื่อสารเพื่อเปิดเผยตัวตน (Coming out) ของชายรักชาย ในความหมายระดับสากล “Coming out” เป็นสำนวนที่เกี่ยวกับการกระทำหนึ่งใดของบุคคลเพื่อประกาศอัตลักษณ์ของตนเองในฐานะ “ผู้รักเพศเดียวกัน” หรือ “เกย์” หรือ “เลสเบี้ยน” ต่อครอบครัว เพื่อนร่วมงาน ผู้ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็น “ผู้รักเพศเดียวกัน” (Straight) หรือผู้รักต่างเพศ การประกาศตัวอาจเกิดขึ้นในที่สาธารณะ ที่ส่วนบุคคลหรือในบริบทที่เป็นความลับ ซึ่งการกระทำนี้เน้นไปที่คุณสมบัติในการเป็นผู้รักเพศเดียวกัน ส่วนในระดับอุดมการณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural ideology) นั้น

³ John Kenrick, “History of Cabaret,” <www.musicals101.com/cabaret.htm>.

ในทำนองเดียวกัน “Coming out” เป็นประเภทของคนที่มีการเปลี่ยนแนวโน้มนำทางเพศ อัตลักษณ์ทางเพศและพฤติกรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดระบบหลักเชิงโครงสร้างในแนวความคิดเรื่องเกย์หรือเลสเบี้ยนต่อบุคคล ความเป็นตัวเอง เวลา และการปฏิบัติทางการเมือง⁴

Plummer กล่าวว่า⁵ การเปิดเผยตัวตน (Coming out) มีกระบวนการ 4 ขั้นที่สำคัญ โดยไม่มีลำดับที่ตายตัว ขั้นที่หนึ่ง คือ การเปิดเผยตัวตนส่วนบุคคล (coming-out personally) เป็นการสนทนากับตัวเองที่เกิดขึ้นเพื่ออธิบายว่าตนคือใคร ขั้นที่สอง คือ การเปิดเผยตัวตนเฉพาะกลุ่ม (coming-out privately) เป็นก้าวแรกที่มีขึ้นเพื่อบอกผู้อื่นอย่างเฉพาะเจาะจง เช่น ครอบครัว เพื่อนร่วมงานที่ใกล้ชิดอย่างมีขอบเขต ขั้นที่สาม คือ การเปิดเผยตัวตนต่อสาธารณะ (coming-out publicly) คือ คนอื่น ๆ เป็นจำนวนมากได้รับรู้ต่อเรื่องนี้ และขั้นที่สี่ การเปิดเผยตัวตนทางการเมือง (coming-out politically) คือ เป็นเรื่องราวที่นำมาใช้อย่างแพร่หลายในฐานะวิถีทางแห่งการเปลี่ยนแปลงสังคม ในขณะที่คาบาเรต์โชว์เป็นพิธีกรรมต่อต้านกฎระเบียบคล้ายกับคาร์นิวัล พิธีกรรมนี้ก็เปิดโอกาสเรื่องการเปิดเผยตัวตน (Coming out) ของชายรักร่วมเพศแต่หากใช้ทัศนคติของ Plummer การเปิดเผยตัวตนนี้อาจยังไม่นำไปสู่วิถีแห่งการเปลี่ยนทางสังคมการเมือง

ผลวิจัยทางวิชาการได้สะท้อนให้เห็นว่า เกย์และกะเทยซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยทางเพศในสังคมไทยยังคงถูกมองในแง่ลบ สำหรับงานวิจัยด้านภาพลักษณ์และภาพตัวแทนผ่านสื่อมวลชนพบว่า ภาพของชายรักร่วมเพศในละครโทรทัศน์ส่วนใหญ่เป็นภาพเชิงบวกอันเนื่องมาจาก มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยพระเอก-นางเอก เพื่อสร้างสีสันและความสนุกสนาน แต่กลุ่มผู้ชมรับรู้ภาพแบบฉบับในด้านลบมากกว่า อันได้แก่ ลักษณะของความเป็นหญิง ที่เป็นภาพลบ คือ ลักษณะกิริยาท่าทางที่วิดว้ายและหมกมุ่นในเรื่องเพศ ซึ่งเป็นการรับรู้จากภาพลักษณ์ภายนอก และสอดคล้องกับทัศนคติที่มีต่อชายรักร่วมเพศในสังคมไทย⁶ ถึงแม้ว่าวาทกรรมกระแสหลักผ่านสื่อสิ่งพิมพ์จะผ่อนคลายประเด็นเรื่องเกย์เป็นโรคจิตลง และมีไผ่พาดำสำคัญขงโรคเอดส์ อย่างไรก็ตาม ยังคงมีการชูประเด็นเรื่อง

⁴ Gilbert Herdt, “Coming Out as a Rite of Passage,” Gay culture in America: Essays from the Field (Boston: Beacon Press, 1992), pp. 29-30.

⁵ Ken Plummer, Telling sexual stories: Power, Change, and Social worlds, (London: Routledge, 1995), pp. 57-58.

⁶ จุริเวช คุชรรัตน์, “ภาพและกระบวนการสร้างภาพชายรักร่วมเพศในละครโทรทัศน์ไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), น. บทคัดย่อ.

เกย์เป็นภัยต่อสังคม และยังไม่ยอมรับเกย์โดยสมบูรณ์⁷ นอกจากนี้ สังคมยังมีการกีดกันหรือไม่ยอมรับกลุ่มคนที่รักเพศเดียวกันในบทบาททางการเมือง แม้ว่าการสื่อสารจะมีบทบาทสำคัญทำให้สังคมเกิดการเรียนรู้และยอมรับต่อกลุ่มผู้รักเพศเดียวกันมากขึ้น⁸

จะเห็นได้ว่า นอกจากคาบาเรต์จะสะท้อนการสื่อสารทางพิธีกรรมแล้ว ยังเป็นพื้นที่ในการแสดงอัตลักษณ์และเปิดเผยตัวตนของชนกลุ่มน้อยทางเพศได้อย่างชัดเจนและหลากหลายกว่าพื้นที่สาธารณะอื่น ๆ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่กลุ่มชายรักเพศเดียวกันได้สื่อสารอย่างมีปฏิสัมพันธ์ สร้างความหมายและความรู้สึกได้ในแนวทางเดียวกัน รวมถึงสร้างอัตลักษณ์ร่วมกันอีกด้วย แต่อย่างไรก็ดี การเปิดเผยตัวตนดังกล่าวจะสามารถกระทำได้ถึงระดับใดในทัศนะของPlummer นั้นจะเป็นระดับที่งานวิจัยนี้ให้ความสำคัญและจะวิเคราะห์ในบทถัดไป

นอกจากแนวคิดเรื่องคาบาเรต์โชว์ในฐานะการเปิดเผยตัวตนแล้ว ในขณะเดียวกัน คาบาเรต์โชว์ก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของพิธีกรรมการสื่อสารเพื่อต่อต้านกฎระเบียบแห่งเพศสภาพด้วยเช่นกัน มุมมองดังกล่าวนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Mikhail Bakhtin นักวิชาการสายภาษาศาสตร์ของรัสเซียที่สนใจด้านที่เคลื่อนไหวและด้านที่ต่อต้านโครงสร้างของภาษา Bakhtin นั้นสนใจศึกษาเรื่องภาษา จากที่ภาษามี 2 ด้าน คือ หนึ่ง ด้านที่หยุดนิ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับไวยากรณ์และโครงสร้างภาษา กับ สอง ด้านที่เคลื่อนไหวซึ่งเป็นด้านที่แตกต่างของภาษา โดย Bakhtin สนใจด้านที่เคลื่อนไหวของภาษา เนื่องจาก เป็นพื้นที่ที่คนสามารถต่อต้านกฎหรือโครงสร้างได้เช่นเดียวกัน ในการศึกษาด้านที่เคลื่อนไหวของภาษานี้ นอกจากนั้น Bakhtin ได้เลือกกรณีของงานคาร์นิวัลขึ้นมา โดยเขากล่าวว่า ในขณะที่สังคมใช้ภาษาเป็นเครื่องมือของการรักษากฎระเบียบเอาไว้ผ่านพื้นที่ของศาสนาแต่ทว่า สังคมก็ยังมีพื้นที่บางวันให้คนมีโอกาสท้าทายกฎได้ในกาลเทศะหนึ่งเช่นกัน ดังเช่นกรณีของพื้นที่ต่อต้านกฎระเบียบอย่างพิธีคาร์นิวัลที่เปิดโอกาสให้ผู้คนได้ มีการแสวงหาความบันเทิงจากร่างกาย (bodily pleasure) ในพื้นที่สาธารณะ เช่น การแต่งกายน้อยชิ้นซึ่งเปิดเผยส่วนที่พึงสงวนของร่างกาย เสื้อผ้าที่หูลหูลังการ การใช้ร่างกายเคลื่อนไหวเต้นระบำ การหัวเราะขบขันด้วยการทำกิจกรรมที่เกินเลยกว่าปกติ (laughter by excession) รวมถึงการกลับหัวกลับหาง (turning upside down) คือ มีการนำเอากฎเกณฑ์มา กลับหัวกลับหางเสียใหม่

⁷ เทอดศักดิ์ ร่มจำปา, “วาทกรรมเกี่ยวกับ ‘เกย์’ ในสังคมไทย พ.ศ. 2508-พ.ศ. 2542,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), น. บทคัดย่อ.

⁸ พจนา ฐูปแก้ว, “การสื่อสารเพื่อสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มรักร่วมเพศชาย: กรณีศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยและเยอรมนี,” (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), น. บทคัดย่อ.

หรือเอาข้างในออกมาเป็นข้างนอก จึงกล่าวได้ว่าเป็นพื้นที่เชิงพิธีกรรมการสื่อสารที่แตกต่างออกไปจากพื้นที่แห่งชีวิตประจำวัน กล่าวได้ว่า คาบาเร่ต์โชว์นั้นมีลักษณะของพิธีการนี้ไว้ร่วมอยู่ด้วย ดังจะเห็นได้จาก การสื่อสารในลักษณะกลับหัวกลับหางด้วยการแต่งกายเลียนแบบเพศสภาพผู้หญิงของนางโชว์การพูด การแสดงความบันเทิงจากร่างกายด้วยการสวมใส่เครื่องแต่งกายน้อยชิ้น การทำกิจกรรมที่เกินเลยกว่าปกติผ่านการพูดตลกหรือการแสดงกิริยาท่าทางประกอบการลิปซิงก์ เป็นต้น

การสื่อสารกับวัฒนธรรมย่อย

ในการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมย่อย (Subculture) นั้น จำเป็นต้องทำความเข้าใจต่อนิยามของคำว่า “วัฒนธรรม” ในเบื้องต้นก่อน เนื่องจากมีการนิยามในแบบที่แตกต่างกันไป ดังนี้⁹

ประการแรก คือ ในสังคมหนึ่ง ๆ มิได้ประกอบไปด้วย “วัฒนธรรมเพียงวัฒนธรรมเดียว” (Culture- C ตัวใหญ่) หากแต่ประกอบด้วยวัฒนธรรมที่มากกว่าหนึ่งขึ้นไป (cultures- มี c ตัวเล็กหลายตัว)

ประการที่สอง คือ กลุ่มที่สนใจวัฒนธรรมย่อยโดยส่วนใหญ่มักให้คำนิยามตามแบบมานุษยวิทยา (Anthropological) มากกว่าด้านสุนทรียะ (Aesthetic) กล่าวคือ พิจารณาว่าวัฒนธรรมเป็นวิถีการดำเนินชีวิต (way of life) มากกว่าเป็นสิ่งที่ดึงดูดที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมา (เน้น “ชีวิตวัฒนธรรม” มากกว่า “ศิลปวัฒนธรรม”)

ประการที่สาม คือ ในขณะที่มีวัฒนธรรมย่อยที่หลากหลายในสังคมหนึ่ง กลุ่มที่สนใจวัฒนธรรมย่อยมักจะให้ความสนใจกับ “ความขัดแย้ง” (conflict) ระหว่างวัฒนธรรมมากกว่าที่จะสนใจ “เอกภาพ” ระหว่างวัฒนธรรมย่อยเหล่านั้น เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นมิติที่แสดงให้เห็นผลประโยชน์และโครงสร้างอำนาจที่แตกต่างของคนแต่ละกลุ่ม โดยนักวิชาการกลุ่มเบอร์มิงแฮมเห็นว่า การสร้างแนวคิดเรื่อง “วัฒนธรรมย่อย” ขึ้นมานั้นก็เป็น “การต่อสู้ทางวัฒนธรรม” รูปแบบหนึ่ง

ประการที่สี่ นักวิชาการบางกลุ่มได้นิยามคำว่า “วัฒนธรรม” ว่าเป็นกระบวนการสร้างความหมายและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของสังคม (Social construction of meaning) ดังนั้นการวิเคราะห์ “วัฒนธรรมย่อย” จึงหมายถึงการศึกษาถึงกระบวนการการผลิต กระจ่าย และการบริโภคสัญลักษณ์ที่มีความหมายต่าง ๆ รวมทั้งหน้าที่ของกระบวนการทั้งหมด

⁹ กาญจนา แก้วเทพ, ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา, น. 522-523.

ประการที่ห้า สำหรับสังคมโดยทั่วไปที่มีอยู่ในโลกปัจจุบันนั้น โดยส่วนใหญ่มักจะเป็นสังคมที่มีความซับซ้อนทั้งในแง่กลุ่มประชากร ระบบเศรษฐกิจ-การเมือง ประวัติความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ สังคมที่ซับซ้อนเช่นนี้จึงไม่ค่อยมีโครงสร้างทางสังคมที่มีลักษณะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หากแต่เป็นโครงสร้างเชิงซ้อน (heterogeneous structure) ที่แต่ละส่วนเลี้ยวลวนสะท้อนความต้องการและผลประโยชน์ของคนแต่ละกลุ่มในสังคม

ประการสุดท้าย ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมย่อยกับวัฒนธรรมหลัก (Dominant culture) หรือระหว่างวัฒนธรรมย่อยด้วยกันเองอาจจะมีได้หลายรูปแบบ บางรูปแบบอาจปะทะกันอย่างเปิดเผย บางรูปแบบอาจอยู่กันเฉย ๆ บางรูปแบบอาจตอรองเพื่อให้มี “พื้นที่สาธารณะ” ให้ตนเองได้แสดงออก บางรูปแบบอาจจะเป็นการแทรกซึมจากภายในสถาบันหลักทางสังคม

ในส่วนนิยามของ “วัฒนธรรมย่อย” ก็มีความหลากหลายเช่นเดียวกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้¹⁰

สำหรับคำนิยามในความหมายกลาง ๆ Brake กล่าวว่า วัฒนธรรมย่อยจัดเป็นส่วนเลี้ยวหนึ่งของวัฒนธรรมชาติ (national culture) ที่มีการสร้างภาพลักษณ์ ค่านิยม และพฤติกรรมเฉพาะกลุ่มที่แตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมชาติของคนส่วนใหญ่ ส่วน Hall and Jefferson มองว่า วัฒนธรรมย่อยเป็นวิธีการที่กลุ่มย่อยใช้ในการจัดการกับชีวิตทางวัตถุและชีวิตด้านอื่น ๆ ที่แตกต่างไปจากกลุ่มอื่น ๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างอัตลักษณ์ (identity) วิธีการนี้เป็นปฏิบัติการที่กลุ่มดำเนินการอย่างมีความหมายและมีสำนึกไม่ว่าจะเป็นวัตถุ/ความสัมพันธ์/ระบบค่านิยม/ระบบความเชื่อที่ผลิตออกมา (what they produce) และวิธีการที่ผลิต (how they produce)

สำหรับคำนิยามในโครงสร้างอำนาจ วัฒนธรรมย่อยมิใช่วัฒนธรรมที่ล่องลอยอย่างไม่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมอื่น ๆ แต่ทว่าดำรงอยู่ในโครงสร้างลำดับชั้นของอำนาจที่แตกต่างกัน (hierarchical power structure) ระหว่างวัฒนธรรมย่อยกับวัฒนธรรมหลัก ดังนั้น คำว่า “ย่อย” จึงหมายถึง “ย่อย/เล็ก/น้อยในอำนาจ” ด้วย การมี “วัฒนธรรมย่อย” จึงหมายถึงการใช้อำนาจครอบงำ การเอาเปรียบที่วัฒนธรรมหลักกระทำต่อวัฒนธรรมย่อย แต่ในอีกด้านก็หมายถึง การตอบโต้ การตอรอง การมีปฏิกริยาของวัฒนธรรมย่อยที่มีต่อวัฒนธรรมหลักเพื่อการดำรงอยู่และการสืบทอดของวัฒนธรรมย่อยด้วย นอกจากนี้วัฒนธรรมย่อยเป็นส่วนเลี้ยวหนึ่งของวัฒนธรรมทางชนชั้น อาจจะมีวัฒนธรรมย่อยขอยลงไปอีก (subclass culture) เช่น ในหมู่คนงานอาจมีวัฒนธรรมย่อยเป็น “วัฒนธรรมวัยรุ่นของชนชั้นคนงาน”

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, น. 523-524.

จากนิยามดังกล่าว ในฐานะที่การแสดงคาบาเรต์เป็นวัฒนธรรมย่อยของกลุ่มชายรักเพศเดียวกัน การมีอยู่ของคาบาเรต์โชว์อาจสะท้อนถึงการตอบโต้วัฒนธรรมแบบรักต่างเพศซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมกระแสหลักของสังคม หรืออาจเป็นการต่อรองกับระบบทุนนิยม ซึ่งคาบาเรต์โชว์คือการแสดงในธุรกิจของผับเกย์หรือสถานบันเทิงที่ตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ของผู้ที่ชื่นชอบการใช้ชีวิตกลางคืน นอกจากนี้ยังอาจนำมาซึ่งการสร้าง ความหมายและความเชื่อมร่วมกันของกลุ่มชายรักชาย

ในการศึกษาอัตลักษณ์แบบรักเพศเดียวกันนั้น นักสังคมวิทยากลุ่มหนึ่งได้ทำการศึกษาเรื่องนี้ในแง่พลวัตทางสังคมระดับจุลภาคของการก่อรูปอัตลักษณ์ โดยมองว่า ปัจเจกไม่ได้ "เกิดมาเป็น" (being) ผู้รักเพศเดียวกันหากแต่ "กลายมาเป็น" (becoming) ในภายหลังพวกเขาต้องเรียนรู้ที่จะนิยามความปรารถนาของตนในฐานะสัญญาณ (signal) แห่งอัตลักษณ์แบบผู้รักเพศเดียวกัน และพวกเขามักจะเชื่อมั่นในการสนับสนุนของผู้รักเพศเดียวกันคนอื่น ๆ เพื่อที่จะยอมรับอัตลักษณ์เช่นนั้นและเปิดเผยตัวตน อย่างไรก็ตาม ขณะที่ผู้รักเพศเดียวกันบางคนแยกตัวออกมา บางคนอาจหันรับต่อภาพตายตัวด้วยการเปิดเผยตัวตน บางคนเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมย่อย และความเคลื่อนไหวทางสังคมที่สร้างความรู้สึกร่วมกันต่ออัตลักษณ์ ความรู้สึกของการเป็นเจ้าของเชิงสังคมและหลักคำคัญทางสังคมในการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิและความเคารพ¹¹

การแสดงคาบาเรต์ถือเป็นวัฒนธรรมย่อยอย่างหนึ่งของกลุ่มชายรักชายในสังคมไทย ซึ่งหากจะมองตามแนวทางของวัฒนธรรมศึกษาแล้ว จัดว่าเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่คนกลุ่มหนึ่งมารวมตัวกัน แล้วเกิดความหมายร่วมกันในกลุ่มชายรักชาย ขณะเดียวกันก็เป็นสื่อที่ำรงไว้ซึ่งสังคมของคนกลุ่มน้อยทางเพศ ไม่ใช่แค่การแจ้งข้อมูลข่าวสารให้ทราบ หากแต่ภาพตัวแทนของความเชื่อมร่วมกัน และคาบาเรต์ยังเปรียบเสมือนพิธีกรรมสมัยใหม่ที่ชักจูงผู้คนกลุ่มนั้นไว้ด้วยกันมาสู่มิตรภาพและความเหมือนร่วมกัน ตามที่ James Carey ได้เชื่อมโยงนิยามของการสื่อสารในแบบพิธีกรรมไว้กับคำว่า "ร่วมกัน" (sharing) "การเป็นเจ้าของศรัทธาร่วมกัน" (possession of common faith)¹²

จากแนวคิดการสื่อสารและแนวคิดวัฒนธรรมย่อย เมื่อนำมาเชื่อมโยงกับสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ประเด็นที่น่าสนใจคือ ในพื้นที่คาบาเรต์อันเป็นวัฒนธรรมย่อยแบบชายรักชายนั้น ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวมีการสื่อสารในแง่การใส่รหัสและถอดรหัสทางความหมายของคำว่า

¹¹Dianna Richardson and Steven Seidman, Handbook of Lesbian and Gay Studies (London: Sage, 2002), p. 4.

¹²James Carey, Communication as Culture (London: Routledge, 1992), p. 18.

“คาบาเรต์โชว์” และ “กะเทย” อย่างไร นอกจากนี้ ในมุมมองด้านการสื่อสารแล้วคาบาเรต์โชว์ยังเป็นพื้นที่พิเศษ และยังเป็นพื้นที่ในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางเพศสภาพของกลุ่มชายรักชายที่มีการต่อสู้หรือต่อรองกับวัฒนธรรมหลักหรือวาทกรรมหลักเรื่องเพศสภาพของสังคมอีกด้วย

แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (Identity)

อัตลักษณ์ (Identity) เป็นคำที่ถูกพูดถึงโดยทั่วไปในปัจจุบัน ทั้งในระดับโลก ระดับสากล ระดับท้องถิ่น และระดับบุคคล โดยอัตลักษณ์ไม่เพียงแต่จะเป็นประเด็นทางวิชาการที่กำลังได้รับความสนใจมากขึ้น ในฐานะที่เป็นเครื่องมือทางความคิดเพื่อที่จะเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมืองให้ชัดเจนเท่านั้น หากแต่ยังเป็นเรื่องราวในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นมิติของชาติพันธุ์ ชนชั้น ศาสนา สถานภาพทางครอบครัวซึ่งบุคคลผู้หนึ่งดำรงอยู่อีกด้วย

อัตลักษณ์ คืออะไร

หากอัตลักษณ์ให้วิธีแก่เราในการตอบคำถามที่ว่า ‘เราคือใคร’ ดูจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับบุคลิกภาพ นั่นคือ ประเภทของบุคคลที่ฉันเป็น แต่นี่ก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของเรื่องเท่านั้น อัตลักษณ์นั้นแตกต่างจากบุคลิกภาพโดยรายละเอียดอย่างมีนัยสำคัญ เราอาจมีลักษณะเฉพาะทางบุคลิกภาพร่วมกับผู้อื่น แต่การมีอัตลักษณ์ร่วมบ่งบอกถึงการผูกมัดบางอย่างที่ไม่หยุดนิ่งกับส่วนหนึ่งของตัวเรา เราเลือกที่จะแสดงตัวด้วยอัตลักษณ์เฉพาะหรืออัตลักษณ์กลุ่ม¹³ นั้นหมายความว่าอัตลักษณ์ถูกกำหนดด้วยความเหมือนและความต่างกับผู้อื่น โดยอัตลักษณ์ถูกแบ่งเป็น 2 ประเภทหลัก คือ อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (individual identity) และอัตลักษณ์ทางสังคม (collective/ social identity)

ทั้งนี้ บุคคลมีการกำหนดตัวเองด้วยการมีอัตลักษณ์ร่วมอยู่ในคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากคนอื่น ๆ โดยเราจะรู้ได้ว่าคนอื่นเหมือนเราได้อย่างไรหรือข้อมูลใดที่จะแบ่งประเภทของคนอื่นและตัวเราก็ดำเนินการสื่อสารผ่านสัญลักษณ์และภาพตัวแทน (symbols and

¹³Kath Woodward, “Question of identity,” Questioning identity: gender, class, ethnicity (London: Sage in association with Open University, 2004), p. 6.

representation) เช่น เข็มตราต่าง ๆ สัญลักษณ์ขององค์กร เครื่องหมายที่แสดงอุดมการณ์ หรือ ภาษาที่เราพูด เป็นต้น

นอกจากอัตลักษณ์จะเป็นการที่บุคคลกำหนดและแสดงตัวเองว่าเป็นใครซึ่งเป็นเรื่องของพฤติกรรมแล้ว อัตลักษณ์ยังเกี่ยวข้องกับการบริโภค (consumption) อีกด้วย โดย Pierre Bourdieu มองว่า ทุกวันนี้เรื่องของอัตลักษณ์ได้ย้ายจากการประกอบสร้างในมิติของการผลิตมาสู่มิติของการบริโภคแทน คือ อัตลักษณ์อันเกิดมาจากสิ่งที่กิน/สิ่งที่ใช้ เช่น เพลงที่ฟัง หนังสือ เสื้อผ้า ที่สวมใส่ หนังสือที่อ่าน อาหารที่เลือก¹⁴ ไปจนถึงรสนิยมและรูปแบบการใช้ชีวิตที่แตกต่างหลากหลาย เช่น การเดินทางของกลุ่มท่องเที่ยวแบ็คแพ็คเกอร์/สะพายเป้ หรือการจับกลุ่มของวัยรุ่นที่ถนนอาร์ซีเอ หรือการสร้างภาษาเฉพาะกลุ่มของพวกเขา (ดังตัวอย่างในภาพยนตร์ สตรีเหล็กหรือพรางชมพู)¹⁵

Kathryn Woodward กล่าวในหนังสือ Questioning identity: gender, class, ethnicity ว่า ในฐานะปัจเจกบุคคล เราต้องดำรงอัตลักษณ์อย่างเคลื่อนไหว กล่าวคือ อัตลักษณ์ไม่ใช่ผลผลิต (product) หากแต่เป็น “กระบวนการกลายมาเป็น” (process of becoming) ที่มีผลมาจากสังคมที่เราอาศัยอยู่และเป็นความสัมพันธ์ของเรากับผู้อื่น อัตลักษณ์ให้การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคลกับโลกที่พวกเขาอยู่ อัตลักษณ์ได้รวมวิธีที่เรามองเห็นตัวเองวิธีที่ผู้อื่นมองเรา และอัตลักษณ์ยังครอบคลุมถึงสิ่งที่อยู่ภายนอก สิ่งที่เป็นอัตวิสัยและสิ่งที่อยู่ภายใน เป็นตำแหน่งแห่งที่ (position) ซึ่งได้รับการรับรองทางสังคมโดยผู้อื่น ไม่ใช่โดยตัวเราเอง¹⁶ หรืออาจกล่าวได้ว่าอัตลักษณ์เป็นการนิยามตัวตนให้ผู้อื่นได้รับรู้ หรือเป็นการสื่อสารว่าตนเองคือใครให้ผู้อื่นทราบ อันจะนำมาซึ่งการปฏิสัมพันธ์ของเราและผู้อื่นต่อไป เช่น นางสาวค. สวมแหวนเพชรที่นิ้วนางข้างซ้าย เพื่อบอกเป็นนัยให้ผู้อื่นทราบว่าตนอยู่ในสถานะคู่หมั้น ส่งผลให้ผู้อื่นที่ทำความรู้จักกับนางสาวค.ไม่ดำเนินไปความสัมพันธ์ในลักษณะคู่สาว เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การที่เรามองว่าตัวเองเป็นอย่างไรกับการที่คนอื่นมองเราอย่างนั้นไม่สอดคล้องกันเสมอไป เนื่องจากเรื่องนี้เป็นการเมืองในการให้ความหมาย (politics of meaning) ของแต่ละฝ่ายระหว่างเขาและเรา (them/us) ซึ่งมีการวางลำดับชั้น (hierarchy) ของอัตลักษณ์ที่

¹⁴ กาญจนา แก้วเทพ, “สื่อและวัฒนธรรมศึกษา,” รัฐศาสตร์สาร, ปีที่ 23, ฉบับที่ 3:51-94

¹⁵ สมสุข หินวิมาน, “ทฤษฎีสำนักรัสนิยมศึกษา,” ใน ปรัชญานิตยสาร และ ทฤษฎีการสื่อสาร หนวยที่ 13 (นนทบุรี: สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2547), น. 429.

¹⁶ Kath Woodward, op. cit., footnote 12, p. 7.

สูงกว่าหรือต่ำกว่าแล้วยังส่งผลถึงการแบบแผนการประพฤติปฏิบัติต่อกันของผู้คนในสังคม นอกจากนี้ ในความหมายของอัตลักษณ์ที่ขัดแย้งอาจมีผลมาจากความตึงเครียดระหว่างการที่ต้องเป็นนักศึกษา เป็นผู้ปกครองและเป็นพนักงานในเวลาเดียวกัน ซึ่งนี่ถือเป็นตัวอย่างของอัตลักษณ์ที่หลากหลายหรือซับซ้อนซึ่งคน ๆ หนึ่งมี

ความเชื่อมโยงระหว่างตัวเราเองกับคนอื่นไม่เพียงชี้วัดด้วยความสัมพันธ์ระหว่างวิธีที่เรานิยามตัวเอง (self-ascription) และวิธีที่ผู้อื่นนิยามตัวเรา (ascription by others) เท่านั้น หากยังชี้วัดด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เราต้องการจะเป็นกับอิทธิพล ความกดดัน และโอกาสต่าง ๆ ที่เป็นได้ ความบีบคั้นด้านกายภาพทางสังคมและทางวัฒนธรรมนั้นขวางกั้นเราจากการแสดงตัวของเราเองในตำแหน่งแห่งที่บางอย่างให้เป็นผลสำเร็จ อันเป็นความบีบคั้นซึ่งรวมถึงการรับรู้เข้าใจของผู้อื่นด้วย¹⁷ เช่น นายอ. เป็นผู้ชาย เคยมีวิถีชีวิตและพอใจที่จะแสดงออกแบบพวกฮิปปี้ แต่เมื่อถึงเวลาต้องรับใช้ชาติด้วยการเป็นทหารเกณฑ์ซึ่งกฎเกณฑ์ของสังคม ทำให้เขาจำต้องละทิ้งอัตลักษณ์แบบเดิมที่ไปสู่อัตลักษณ์แบบใหม่ด้วยการไว้ผมที่สั้นเกรียน สวมใส่เครื่องแบบทหาร และดำเนินชีวิตภายใต้ระเบียบวินัยแบบทหารเกณฑ์ เป็นต้น

จากประเด็นที่ได้กล่าวมาข้างต้น เมื่อตั้งคำถามว่าอัตลักษณ์ของคน ๆ หนึ่งคืออะไรนั้น จะได้คำตอบจาก 2 มุมมอง คือ คำตอบของบุคคลผู้นั้นนิยามตนเอง และคำตอบจากผู้อื่นที่นิยามบุคคลผู้นั้นโดยอาศัยเกณฑ์ความเหมือนความต่าง การสื่อสารผ่านสัญลักษณ์ ซึ่งคำตอบที่ได้อาจมีมากกว่าหนึ่งรูปแบบ เพราะในตัวคน ๆ หนึ่งนั้นมีการประกอบสร้างอัตลักษณ์อย่างเป็น “กระบวนการ” (process) และเต็มไปด้วยความหลากหลายภายใต้บริบทที่แตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นที่ร้านค้าแฟ ร้านอาหาร มหาวิทยาลัย สถานที่ทำงาน หรือสถานบันเทิงยามราตรี รวมถึงคาบาเร่ต์โชว์ซึ่งผู้วิจัยสนใจศึกษา

ฉันคือใคร และคุณคือใคร

สิ่งที่สามารถแสดงเป็นตัวอย่างได้ดีเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างการที่เราเองตัวเอง อย่างไรก็ตามการที่เราถูกคนอื่นมองอย่างไรนั้น อาจมุ่งไปที่ความขัดแย้งหรือไม่ลงรอย (tension) ระหว่างบุคคลกับสังคมโดยสถาบันต่าง ๆ เช่น สถาบันของรัฐได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการประกอบสร้างอัตลักษณ์บุคคล เช่น พาสปอร์ต บัตรประจำตัวประชาชน และบัตรเครดิต เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การแบ่งประเภทบุคคลโดยทางการได้เว้นข้ามสิ่งที่เราเป็นและไม่สามารถแสดง

¹⁷Ibid., p. 7.

อัตลักษณ์อันหลากหลายที่เราจะมี จะเห็นได้จากการที่ผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งแสดงออกถึงตัวตนและดำรงเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกัน กลับถูกระบุในบัตรประจำตัวประชาชนแต่เพียงว่าเป็นเพศหญิง ซึ่งเป็นการยึดเอาตามการแบ่งเพศทางกายภาพตามที่ทางการแพทย์รับรองเท่านั้น

ในประเด็นการจินตนาการตัวของเราเองนี้ George Herbert Mead นักปรัชญาสังคม ซึ่งมีผลงานที่ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางในความคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ได้เสนอความเข้าใจอันเป็นประโยชน์ต่อความเชื่อมโยงระหว่างการใช้ภาษาที่เรามองตนเองอย่างไร และความสามารถของมนุษยชาติที่จะจินตนาการว่าผู้อื่นเห็นเราอย่างไร ทั้งนี้ เขามุ่งไปที่กระบวนการอันเกี่ยวข้องในการเชื่อมโยงสิ่งภายในกับสิ่งภายนอก (the internal and the external) ซึ่งเห็นได้จากการตัดสินใจว่าจะสวมเสื้อผ้านั้นเราต้องจินตนาการตัวของเราเอง ต้องมองตัวเองจากภายนอก และเราต้องคิดแล้วว่าผู้อื่นจะเห็นเราอย่างไรและต้องสำนึกตัวเอง (self-conscious) ¹⁸

Mead เสนอแนวคิดที่ว่า ตัวตนนี้มีสองด้านที่ปะทะสังสรรค์กันเองตลอดเวลา ด้านหนึ่งคือ “me” อันเป็นตัวตนที่เกิดจากความเห็นและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และ “I” อันเป็นส่วนที่เป็นลักษณะเฉพาะของเราเอง อันที่จริง ทั้ง “me” และ “I” ต่างก็สัมพันธ์กับโลกข้างนอกทั้งคู่ เพียงแต่ “me” เป็นผลจากการประเมินและซึมซับทัศนคติผู้อื่น และ “I” เป็นคำตอบของความพยายามที่จะประสาน “me” ที่หลากหลายเข้าด้วยกัน ¹⁹ อาจกล่าวได้ว่า “I” คือการที่เรานิยามตัวตนของตัวเอง เราเอง ส่วน “me” คือ การที่ผู้อื่นนิยามตัวตนของเรานั้นเอง

Mead อ้างว่า คนเรามีความสามารถที่จะจินตนาการว่าผู้อื่นจะเห็นเราอย่างไร และความสามารถของเราในการที่จะมีภาพในหัวของเรา (picture in our head) ซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่แตกต่างอย่างสำคัญของมนุษยชาติ สำหรับ Mead แล้ว อัตลักษณ์ถูกผลิตในบริบทของสังคม แต่ผ่านความคิดของปัจเจกบุคคลเกี่ยวกับสิ่งที่เชื่อมโยงพวกเขาเข้ากับโลกทางสังคม ซึ่งเรากระทำเช่นนั้นผ่านการสร้างสัญลักษณ์ (symbolizing) ด้วยการทำให้ภาษา ท่าทาง ภาพลักษณ์ และวัตถุต่าง ๆ เป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่ใช้แทน (stand for) หรือแสดงถึง (signify) สิ่งอื่น

สัญลักษณ์และภาพตัวแทน (representation) จึงเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการผลิตอัตลักษณ์ และเป็นวิธีที่เราให้สื่อสารอัตลักษณ์ของเราแก่ผู้อื่นอย่างไรและเรารู้จักอัตลักษณ์ดังกล่าวนั้นอย่างไร ซึ่งผู้คนที่เราแสดงตัวด้วยและผู้ที่ถูกสังเกตเห็นในฐานะเป็นผู้ที่แตกต่าง

¹⁸Ibid., p. 12.

¹⁹Mead อ้างถึงใน อภิญา เพ็ญฟูสกุล, อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด (กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2546), น. 26.

Erving Goffman นักสังคมวิทยาผู้มีอิทธิพลในด้านสังคมวิทยาและจิตวิทยาทางสังคม ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน (everyday interaction) ผ่านการเผชิญหน้าและการสนทนากันกับคำถามที่ว่าเราสื่อสารกับผู้อื่นอย่างไร Goffman กล่าวว่า²⁰ วิธีที่เราแสดงตัวของเราเองนั้นค่อนข้างคล้ายกับการแสดงบทบาทในละครซึ่งบทละครถูกเขียนไว้แล้ว ในที่นี้ เขาได้อ้างว่าบทบาทหาใช่อัตลักษณ์ไม่ แต่การเน้นไปที่รายละเอียดของการปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันนั้นมีประโยชน์ที่จะตรวจสอบว่า เราเข้าใจอัตลักษณ์ของผู้อื่นอย่างไร และเราแสดงตัวของเราเองต่อผู้อื่นอย่างไร

ในหนังสือ *The Presentation of Everday Life* ของ Goffman ยังได้เผยทัศนะเกี่ยวกับเรื่องตัวตน (self) โดยวางอยู่บนแนวคิดของการแสดงละคร (performance) นั่นคือ ปัจจุบันเป็นเหมือนนักแสดงที่กำลังแสดงให้ผู้ชมดู บทที่เราเล่นได้ถูกเขียนไว้แล้ว อย่างไรก็ตามเราสามารถแสดงสดและตีความต่อบทบาทของเราได้เองด้วย นอกจากนี้ การแสดงตัวตนของเราต่อผู้อื่นประกอบด้วยข้อมูลในแบบที่เป็นไปโดยตั้งใจ และโดยไม่ตั้งใจ²¹

ในด้านของความแตกต่างที่ถูกกำหนดขึ้นในความสัมพันธ์ต่ออัตลักษณ์ Woodward มองว่า อัตลักษณ์ถูกหล่อหลอมผ่านการกำหนดของความแตกต่าง โดยการกำหนดของความแตกต่างเกิดขึ้นผ่านปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (symbolic interaction) ด้วยการนำเสนอภาพตัวแทนและผ่านรูปแบบของการกีดกันทางสังคม ดังนั้น อัตลักษณ์จึงไม่ได้อยู่ตรงข้ามแต่ขึ้นอยู่กับความแตกต่าง (depend on difference) ในความสัมพันธ์ทางสังคมนั้นรูปแบบของความแตกต่างทางสัญญาและสังคมถูกจัดตั้งขึ้นอย่างน้อยในส่วนที่ผ่านปฏิบัติการของสิ่งที่ถูกเรียกว่า ระบบการแบ่งประเภท (classificatory systems) โดยระบบการแบ่งประเภทใช้หลักของความแตกต่างต่อประชากร ตัวอย่างเช่น วิธีที่สามารถแบ่งพวกเขาและลักษณะพิเศษของพวกเขาออกเป็นอย่างน้อย 2 กลุ่มที่ตรงข้ามกัน เช่น พวกเขา/พวกเขา ตนเอง/คนอื่น

Emile Durkheim นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสอ้างว่า อัตลักษณ์นั้นผ่านการรวบรวมและการจัดให้สิ่งต่าง ๆ เป็นระเบียบในระบบการแบ่งประเภทซึ่งความหมายได้ถูกผลิตขึ้น ระบบการแบ่งประเภทจัดระเบียบของชีวิตทางสังคมและได้รับการรับรองโดยภาษาพูดและพิธีกรรม²²

²⁰Kath Woodward, op. cit., footnote 12, p. 14.

²¹Ibid., p. 15.

²²Kathryn Woodward, "Concepts of identity and Difference, " In *Identity and difference* (London: Sage in association with Open University, 1997), p. 29.

มิติที่สำคัญของอัตลักษณ์ที่ผ่านการแบ่งประเภท เช่น ชนชั้น ชาติพันธุ์ และสถานที่ รวมไปถึงประเด็นเรื่องเพศสภาพ (gender) ด้วย

อัตลักษณ์กับวัฒนธรรม

กาญจนา แก้วเทพ กล่าวว่า²³ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (cultural identity) ก่อตัวมาจากการใช้วาทกรรม (discourse) และปฏิบัติการต่าง ๆ ในสังคม (social practice) ที่ดำเนินอยู่ในชีวิตประจำวันของบุคคล เช่น การสนทนา การทักทาย การประกอบพิธีกรรม ฯลฯ บุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเดียวกันก็จะถูกยอมรับจากสมาชิกภายในชุมชนเดียวกันว่า “เป็นคนวงใน/เป็นคนในวัฒนธรรมเดียวกัน” (us) ในด้านบทบาทของอัตลักษณ์ต่อบุคคลและสังคม นักวัฒนธรรมนิยมบางสำนักก็มีแนวคิดพื้นฐานว่า เรื่องของวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวพันกับ “อำนาจ” (power) เนื่องจากวัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกับเรื่องอัตลักษณ์ของบุคคลหรือของสังคมนั้นเป็นแหล่งที่มาของอำนาจบางชนิด เช่น ความมั่นใจในตนเอง (self-confidence) ความภาคภูมิใจและความรู้สึกมีศักดิ์ศรีในตนเอง ดังนั้น หากบุคคลหรือสังคมใดขาดอัตลักษณ์เฉพาะตัวหรืออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแล้ว ก็จะทำให้ขาดความมั่นใจ หดความภาคภูมิใจในตัวเอง เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน อัตลักษณ์คือการต่อสู้ทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งภายใต้สังคมนั้นได้เต็มไปด้วยผู้คนที่หลากหลาย เช่น กลุ่มรักต่างเพศกับกลุ่มรักต่างเพศ

นอกจากนี้ กาญจนา ยังกล่าวต่อไปว่า อัตลักษณ์เป็นเรื่องของเกณฑ์แบ่ง “เรา” และ “เรา” เนื่องจากอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบที่บอกว่า “เราเป็นใคร” (we/us) และแตกต่างจากคนอื่น (they/them) อย่างไร โดย Sarbaugh อธิบายว่า ความรู้สึก “เป็นวัฒนธรรมเดียวกัน” นั้นอาจจะแล้วแต่รหัส/สัญญาณที่เรากำลังใช้เกณฑ์ในการแบ่ง ดังตัวแปรทั้ง 4 ตัวสำหรับวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมหรือการพิจารณาอัตลักษณ์ของแต่ละวัฒนธรรม ดังนี้ หนึ่งคือ โลกทัศน์ (worldview) ซึ่งเป็นชุดความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับความหมายชีวิต เป้าหมายของชีวิต และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับจักรวาล ฯลฯ สองคือ แบบแผนของบรรทัดฐาน (normative pattern) ซึ่งเป็นแบบแผนที่วางแนวทางในการปฏิบัติของคนในกลุ่มว่าต้อง/ไม่ต้องทำอะไร ควร/ไม่ควรทำอะไร และอาจจะทำอะไร ตามระดับความเข้มงวดของแต่ละวัฒนธรรมที่ต่างกันไป สามคือ ระบบรหัส (code system) ซึ่งเป็นแบบแผน/กฎทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับทุกอย่างที่มีความหมาย (meaning) ไม่ว่าจะเป็นวัจนภาษา อวัจนภาษา สถานที่ กาลเวลา โครงสร้างทาง

²³ กาญจนา แก้วเทพ, ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา, น. 163.

สังคม ฯลฯ และก็คือ ความสัมพันธ์ที่บุคคลได้รับรู้ (perceived relation) ซึ่งอาจมีหลายมิติ เช่น เป้าหมายของแต่ละวัฒนธรรมนั้นไปด้วยกันหรือไม่ เกี่ยวกับลำดับขั้นของความสัมพันธ์นั้น และความรู้สึกบวก-ลบกับ “ผู้อื่น” (alien) เป็นต้น

กล่าวได้ว่า กลุ่มชายรักชายเป็นกลุ่มคนชายขอบหรือกลุ่มคนที่มีอำนาจไม่เทียบเท่ากลุ่มรักต่างเพศ อย่างไรก็ตาม ในสายตาของชายรักชายแล้วคาบาเรต์โชว์อาจถือได้ว่าเป็นพื้นที่การสื่อสารเพื่อประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่น่าความภาคภูมิใจมาสู่ตน เนื่องจากเป็นการแสดงที่ยิ่งใหญ่สวยงาม มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมทั้งจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ทั้งนี้ กลุ่มหญิงและชายกลุ่มรักต่างเพศอาจมีความรู้สึกต่ออัตลักษณ์ของคนกลุ่มนี้แตกต่างออกไป

อัตลักษณ์ทางเพศ (sexual identity)

เพศ (sex) เพศวิถี (sexuality) และเพศสภาพ (gender)

การจะศึกษาแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ทางเพศ (sexual identity) อันเป็นมิติที่สำคัญต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของแต่ละปัจเจกบุคคล มีคำสำคัญ 3 คำที่ควรทำความเข้าใจในเบื้องต้น คือ เพศหรือเพศสรีระ (sex) เพศวิถี (sexuality) และเพศสภาพ (gender) กล่าวคือ คำว่า “เพศ” หรือ “เพศสรีระ” (sex) เป็นการแบ่งแยกทางชีววิทยา หรือเป็นคุณลักษณะทางกายวิภาค และทางกายภาพซึ่งหมายถึงความเป็นหญิงเป็นชายในเชิงชีววิทยา

เพศวิถี (sexuality) ในความหมายที่พื้นฐานที่สุด หมายถึงวิถีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความปรารถนาทางเพศ โดยหมายรวมถึงความปรารถนาที่ดี ที่เหมาะสม การเกี่ยวพาราสี มโนสำนึกเกี่ยวกับหญิงและชายในอุดมคติ ฯลฯ ความปรารถนาทางเพศเป็นเรื่องของการสร้างความหมายทางสังคมและการเมืองและเป็นพื้นที่ของการยอมจำนนและการต่อสู้ในระดับปัจเจก²⁴ ในทำนองเดียวกัน ตามทัศนะของ Jeffrey Weeks แล้วความหมายของเพศวิถี นั้นถูกจัดระบบโดยสังคมและได้รับการดำรงรักษาไว้ด้วยความหลากหลายของภาษาที่บอกว่าเพศคืออะไร ควรจะเป็นอะไรและสามารถเป็นอะไรได้²⁵ เพศวิถีจึงมีเงื่อนไขของสังคมมากำหนด โดยเพศวิถีแบบรักต่างเพศ (heterosexual) ถือว่าเป็นสิ่งที่สังคมยึดถือ ซึ่งหมายความว่า การดำเนินเพศวิถีที่ต่างออกไป ดังเช่น

²⁴ พริศรา แซ่ก้วย, “สั้น ๆ เกี่ยวกับเพศวิถีจากมุมมองสตรีนิยม,” เพศวิถี: วันวาน วันนี้ และวันพรุ่งนี้ที่จะไม่เหมือนเดิม (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2547), น. 14.

²⁵ Jeffrey Weeks, *Sexuality*, 2nd ed. (London: Routledge, 2003), p. 16.

เพศวิถีแบบรักเพศเดียวกัน (homosexual) รวมถึงเพศวิถีแบบรักสองเพศ (bisexual) กลายเป็นสิ่งที่ไม่ได้รับการยอมรับ

ที่ผ่านมา มีการอธิบายถึงความหมายเรื่องเพศของมนุษย์ 2 แนวทาง²⁶ คือ แนวคิดสารัตถะนิยม (essentialism) และแนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม (social constructionism) สำหรับแนวคิดสารัตถะนิยม (essentialism) มีการมองเรื่องเพศวิถี (sexuality) เป็นเรื่อง “ปกติ” “ธรรมชาติ” ที่ตายตัว เป็นเรื่องของสัญชาตญาณหรือแรงขับทางเพศที่ต้องการเติมเต็มโดยผ่านกิจกรรมทางเพศ โดยเป็นแรงขับระหว่างชาย-หญิงรักต่างเพศที่ลงเอยด้วยการสืบทอดเผ่าพันธุ์ เพศในมุมมองของแนวคิดสารัตถะนิยม คือ ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เป็นสากลและไม่มีวันเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากปัจจัยด้านชีววิทยาที่กำหนดความเป็นปัจเจกของแต่ละบุคคล ด้วยเหตุนี้การที่บุคคลจะรักหรือมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคนเพศเดียวกัน (homosexual) จึงเป็นเรื่องที่ “ผิดปกติ”

สำหรับแนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม (social constructionism) ได้มีคำอธิบายในเรื่องเพศที่ต่างออกไปจากแนวคิดแรก คือ อารมณ์และความรู้สึกทางเพศของคนเราและกิจกรรมทางเพศของคนเราหรือวิธีคิดเกี่ยวกับเรื่องเพศ และอัตลักษณ์ทางเพศ ล้วนเป็นผลผลิตจากพลังทางสังคมและประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น เรื่องเพศก็เป็นเช่นเดียวกับวิถีชีวิตทางสังคมด้านอื่น ๆ ซึ่งถูกกำหนดโดยสังคมและวัฒนธรรมที่เราอาศัยอยู่ เช่น ศาสนา คำสอนจากโรงเรียน ทฤษฎีทางจิตวิทยาและคำจำกัดความทางการแพทย์ นโยบายทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย ดังนั้น การที่คนเลือกมีความรักความสัมพันธ์ทางเพศกับคนเพศเดียวกัน หรือคนต่างเพศ จึงเป็นเรื่องที่ขึ้นอยู่กับสายสัมพันธ์ ไม่ใช่เรื่องของภาววิสัย (objective) อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ และเป็นผลผลิตจากกระบวนการนิยามความเป็นตัวตน

ส่วนเพศสภาพ (gender) นั้นประกอบด้วยคุณสมบัติทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความ เป็นหญิงหรือความเป็นชายในสังคมหนึ่งโดยเฉพาะ โดย Jennifer Gove and Stuart Watt กล่าวว่า เพศสภาพเป็นมิติสำคัญของอัตลักษณ์ โดยอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ (gender identity) นั้นได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางชีววิทยาและสังคม อีกทั้งปัจจัยแบบกลุ่มและปัจเจก²⁷

²⁶ สุไลพร ชลวิไล, “ตัวตนในเรื่องเล่า: การต่อรองทางอัตลักษณ์ของหญิงรักหญิง,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), น. 16-17.

²⁷ Lynne Segal, “Identity and gender,” Questioning identity: gender, class, ethnicity (London: Sage in association with Open University, 2004), p. 47.

นอกจากนี้ อัตลักษณ์ทางเพศสภาพมักถูกโยงเข้ากับความคาดหวังทางสังคมต่อความเป็นชาย และความเป็นหญิง ตามด้วยการให้ภาพเหมารวม (stereotype) ต่อความเป็นชายและความเป็นหญิงที่สืบทอดกันมาโดยสังคมในที่สุด เช่น ตามแบบฉบับของสังคมไทยแล้ว ผู้ชายมีลักษณะของความเป็นผู้นำ เข้มแข็ง ก้าวร้าว และใช้เหตุผลมากกว่าความรู้สึก ขณะที่ผู้หญิงมีลักษณะของความเป็นผู้ตาม อ่อนแอ อ่อนโยน และใช้ความรู้สึกมากกว่าเหตุผล

ตามความคาดหวังทางสังคมแล้ว บุคคลควรประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางเพศสภาพตามเพศวิถีแบบรักต่างเพศ อย่างสอดคล้องกับเพศสรีระเดิมของตน การเกิดขึ้นของ “เพศที่สาม” (third sex) เช่น กลุ่มชายรักชาย หรือหญิงรักหญิงซึ่งดำเนินเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกัน จึงถือเป็นการท้าทายหรือการต่อสู้กับอำนาจของสังคมที่ยึดรูปแบบการจัดกลุ่มแบบคู่ตรงข้าม คือ ชายกับหญิงหรือเพศวิถีแบบรักต่างเพศเป็นหลัก

อัตลักษณ์ทางเพศสภาพ (gender Identity)

Turner et al เรียกจุดกำเนิดของอัตลักษณ์ทางเพศสภาพว่า

ทฤษฎีการแบ่งประเภทตัวตน (self-categorization theories) โดยอ้างว่า อัตลักษณ์ถูกก่อรูปด้วยทฤษฎีนี้ นั่นคือ บุคคลจะมองไปที่การแบ่งประเภททางสังคม และตัดสินใจว่าพวกเขาจะอยู่ในประเภทรูปร่างนั้น ๆ หรือไม่ เช่น คริสมีอัตลักษณ์เป็นผู้หญิง จึงหมายความว่า เธอมองว่าผู้คนถูกแบ่งประเภททางเพศสภาพเป็นผู้หญิงและผู้ชาย และเธอมองว่าตัวเองเป็นสมาชิกในประเภทรูปร่างผู้หญิงมากกว่า อัตลักษณ์ยังรวมไปถึงความคิดของบุคคลในเรื่องที่ว่าพวกเขาคือใคร ประเภทของบุคคลที่พวกเขาเป็นและความสัมพันธ์ของพวกเขากับคนอื่น ทฤษฎีการแบ่งประเภทตัวตน จึงเป็นเรื่องของการแสดงตัวตนและการตีตราตัวของเราเอง²⁸

Gove and Watt กล่าวสรุปว่า

อัตลักษณ์ทางเพศสภาพนั้นถูกก่อรูปด้วยหลายปัจจัยที่แตกต่าง โดยปัจจัยทางกายภาพและปัจจัยทางสังคมนั้นไม่เป็นอิสระต่อกัน อัตลักษณ์ทางเพศสภาพก็เหมือนกับอัตลักษณ์ต่าง ๆ โดยทั่วไป คือ มีการเชื่อมโยงกันของความหลากหลายของปัจจัยที่ต่างกันออกไป ส่วนวิธีที่เราประกอบสร้างอัตลักษณ์ของเรานั้นได้รับอิทธิพลอย่างมากจากลักษณะพิเศษแบบความเป็นผู้หญิงและความเป็นผู้ชาย

²⁸Ibid., p. 54.

โดยเชื่อมโยงกับประเภททางเพศสภาพของผู้ชายและผู้หญิง ในฐานะปัจเจก เราสามารถเลือกรูปแบบของอัตลักษณ์ทางเพศสภาพที่เราจะยึดถือ แต่ข้อเลือกของเราอาจถูกบีบคั้นจากปัจจัยนานัปการ รวมถึงความเข้าใจทางวัฒนธรรมของความเป็นเพศชายและความเป็นเพศหญิง²⁹

ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงได้ของประเภททางเพศสภาพและความหลากหลายของอัตลักษณ์ทางเพศสภาพ Gove and Watt มองไปที่พัฒนาการจากวัยเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ โดยวัยเด็กตอนต้นนั้น ประเภททางเพศสภาพถูกใช้ในรูปแบบที่ไม่เปลี่ยนแปลง มีลักษณะเป็นสาร์ตและเหมาะสม แต่เด็กจะค่อย ๆ เรียนรู้โลกทางสังคมของพวกเขา ประเภททางเพศสภาพจะกลายเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงได้ การเปลี่ยนแปลงได้ที่เพิ่มขึ้นนี้ได้เอื้อต่อความหลากหลายของความเป็นเพศชายและความเป็นเพศหญิง เป็นที่ชัดเจนแล้วว่า อัตลักษณ์ทางเพศสภาพนั้นไม่ตายตัว สามารถเคลื่อนย้ายและเปลี่ยนแปลงข้ามกาลเวลาและระหว่างวัฒนธรรม³⁰

กล่าวได้ว่า แนวคิดกระแสหลักที่สังคมยึดถือกันมาส่งผลให้อัตลักษณ์ทางเพศสภาพถูกคิดเอาว่า (taken for granted) เป็นเรื่องที่ติดตัวมาแต่กำเนิดและเป็นเรื่องธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม มีข้อโต้แย้งที่ปฏิเสธแนวคิดเช่นนี้ โดยมองว่า อัตลักษณ์ทางเพศสภาพเป็นเรื่องที่ถูกสร้างขึ้นท่ามกลางระบบสังคมที่มีการผลิตซ้ำวัฒนธรรม “ชายเป็นใหญ่” (patriarchy) อันเป็นสังคมที่ยึดถือความเชื่อต่อไปนี้อย่างเหนียวแน่น ทั้งนี้ จากบทความเรื่อง “สตรีกับอัตลักษณ์” ของนันดา วีรวิทยานุกุล ได้สรุปกระบวนการเชิงอัตลักษณ์ในสังคมชายเป็นใหญ่ว่าได้ 3 ประการดังนี้³¹

ประการแรก ความเชื่อเรื่อง “ผู้ชายเป็นจุดศูนย์กลาง” (androcentrism) ซึ่งหมายถึงการที่ประสบการณ์แบบผู้ชายและค่านิยมของผู้ชายถือเป็นมาตรฐานหรือบรรทัดฐาน ผู้ชายจึงกลายเป็น “ผู้ที่เหนือกว่า” (superior) และเป็น “มนุษย์” (human) ขณะที่ผู้หญิงกลายเป็นผู้ที่ “ต่ำต้อยกว่า” (inferior) และเป็น “อย่างอื่นที่ไม่ใช่” (other)

²⁹Jennifer Gove and Stuart Watt, “Identity and gender,” Questioning identity: gender, class, ethnicity (London: Sage in association with Open University, 2004), p. 75.

³⁰Ibid., p. 75.

³¹นันดา วีรวิทยานุกุล, “สตรีกับอัตลักษณ์,” สตรีศึกษา: ผู้หญิงกับประเด็นต่าง ๆ (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, 2544), น. 282-283.

ประการที่สอง ความเชื่อเรื่องการแบ่งแยกเพศ (gender polarization) ทำให้ความแตกต่างระหว่างเพศชายและหญิงเป็นหลักในการจัดตั้งระบบสังคมและวัฒนธรรม มีการตีความความแตกต่างระหว่างทั้ง 2 เพศอย่างเกินจริง และนำความเชื่อนี้มากำหนดบทบาททางสังคม ตลอดจนการแสดงออกทางอารมณ์และความปรารถนาทางเพศของผู้ชายและผู้หญิงด้วย

ประการที่สาม 'ปัจจัยทางชีวภาพ' (Biological Essentialism) ได้สนับสนุนและสร้างความชอบธรรมแก่ทั้ง 2 ความเชื่อข้างต้น โดยให้เหตุผลว่า การที่ผู้ชายเป็นจุดศูนย์กลางและการที่ผู้ชายกับผู้หญิงถูกแบ่งให้แสดงบทบาททางที่แตกต่างกันนั้น เป็นผลมาจากปัจจัยทางชีวภาพ

นันทากล่าวต่อไปว่า ความเชื่อทั้ง 3 นี้ ทำให้เกิดการผลิตซ้ำ "อำนาจของผู้ชาย" (male power) 2 แนวทาง แนวทางแรก คือ ความเชื่อทั้ง 3 นี้ ทำงานอย่างเป็นระบบผ่านสถาบันทางสังคมและผ่านภาษา ส่งผลให้ผู้ชายและผู้หญิงดำเนินชีวิตอย่างแตกต่างและไม่เท่าเทียม แนวทางที่สอง คือ ความเชื่อทั้ง 3 ถูก "ทำให้เป็นวัฒนธรรม" (enculturation) ที่บุคคลได้ซึมซับแล้ว สร้างอัตลักษณ์ที่เหมาะสมกับความเชื่อเหล่านั้นต่อไป

เนื่องจากทัศนะของนันทาใช้จุดยืนแบบสตรีนิยม ฉะนั้นจึงใช้การแบ่งขั้วความสัมพันธ์แบบชายหญิง แต่ในกรณีของผู้วิจัยจะมองเรื่องกะเทย โดยวางอยู่บนความเชื่อเรื่องรักต่างเพศ (heterosexualism) การแบ่งแยกเพศ (sexism) และปัจจัยทางชีวภาพแบบชายหญิง ด้วยเหตุนี้ การแบ่งประเภทในประเด็นของเพศสภาพ จึงสะท้อนความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมของพวกเรา (us) ซึ่งหมายถึงผู้ที่อยู่ในประเภท และพวกเขา (them) ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่นอกหรืออยู่ในประเภทที่ต่างออกไป และกลุ่มที่หมายถึงนี้ก็คือ กะเทย เกย์หรือผู้ชายที่รักเพศเดียวกันซึ่งมีเพศวิถีที่แตกต่างจากผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม

เพศวิถีแบบรักเพศเดียวกันหรือรักร่วมเพศ (Homosexuality)

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น คนรักเพศเดียวกัน (homosexual) หมายถึงกลุ่มคนที่ไม่ถูกจัดอยู่ในหรืออยู่ระหว่าง (in-between) การแบ่งขั้วตรงข้าม (binary opposition) ทางเพศและเพศสภาพแบบชายและหญิง รวมถึงเพศวิถีแบบรักต่างเพศซึ่งเป็นแนวคิดกระแสหลักของสังคมที่ยึดถือกันมานานนั้นถูกสังคมจัดอยู่ในประเภทคนที่ไม่ปกติ จากที่ Michel Foucault เสนอวิธีในการเข้าถึงการแบ่งขั้วตรงข้ามแบบดั้งเดิมในเรื่องเพศ 'ที่ปกติ' (normal) และเพศที่ 'ผิดปกติ' (perverse) ดังนั้นคือ เพศ 'ที่ปกติ' (normal) ถูกให้นิยามด้วยคำว่า การดึงดูดเพศตรงข้ามและสัมพันธ์ภาพแบบ 'ข้ามเพศ' (cross-sex) ที่เป็นเรื่องของกาให้กำเนิดบุตร ส่วนคำว่าเพศที่ 'ผิดปกติ' (perverse) และ 'เบี่ยงเบน' (deviant) ถูกมองว่าเป็นการกระทำทางเพศที่อยู่นอก

ขอบเขตดังกล่าว Foucault มองว่าวาทกรรมที่สัมพันธ์กับอำนาจเช่นนี้ได้ประกอบสร้างความเข้าใจของเราต่อ ‘ความปกติ’ และ ‘ความผิดปกติ’ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติที่กดขี่ของบรรทัดฐานแบบ ‘รักต่างเพศ’ ที่มีอิทธิพล นอกจากนี้ผลงานเรื่อง History of Sexuality ของ Foucault ยังมีเป้าหมายที่จะเปิดเผยความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจกับความรู้ ในฐานะกุญแจสำคัญที่จะทำความเข้าใจที่นำไปของเพศวิถีในสังคม ในทัศนะของ Foucault ‘เพศวิถี’ จึงไม่ใช่แค่เรื่องกิจกรรมเชิงพฤติกรรมและไม่ในสารัตถะภายใน แต่เป็นผลมาจากวาทกรรมทางประวัติศาสตร์ ในทำนองเดียวกันการเป็นอยู่ทางเพศ แรงขับทางเพศหรืออัตลักษณ์ทางเพศเหล่านี้ไม่ได้เป็นอะไรมากกว่าเรื่องแต่งที่มีระเบียบเกณฑ์ หรือกฎเกณฑ์ทางสังคมซึ่งเป็นรูปแบบที่มีอำนาจในเข้ามาจัดการกับผู้คนในยุคสมัยใหม่³² โดยกระบวนการสร้างวาทกรรมดังกล่าวนั้นถูกผลิต ถูกถ่ายทอดและถูกสถาปนาผ่านปฏิบัติการทางภาษา (discursive practice) ที่ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะถึงคำพูด หรือความรู้ในชีวิตประจำวันทั่วไปเท่านั้น หากยังหมายถึง คำพูดหรือความรู้เฉพาะทางที่สัมพันธ์กับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการใช้ความรู้ด้วย เช่น พระ บัณฑิตชน นักกฎหมาย แพทย์ และจิตแพทย์³³

พิเชฐ สายพันธุ์ กล่าวว่า

สังคมตะวันตกได้มีคำอธิบายคนที่รักเพศเดียวกันว่า “homosexual” คำ ๆ นี้ได้เปลี่ยนผ่านความหมายไปมากในช่วง 500 ปีที่ผ่านมา ความหมายที่เกิดขึ้นในช่วงแรก ๆ นั้นแสดงให้เห็นถึง พฤติกรรมที่ผิด ไม่เหมาะสม แม้ว่าจารีตประเพณีในการแสดงออกในความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างชาย-ชายจะเป็นที่รับรู้กันทั่วไปแล้วก็ตาม หากแต่กระทำในที่สาธารณะก็จะถูกตำหนิและประณาม ต่อมาเมื่อประมาณ 100 ปีที่ผ่านมา คำว่า “homosexual” มีความหมายไปสู่ พฤติกรรมที่แตกต่าง ซึ่งได้ถูกพิจารณาว่าเป็น “อัตลักษณ์ทางเพศ” ที่แตกต่างไปจากกลุ่มที่รักเพศตรงข้าม หรือ “heterosexual” จนล่วงเข้ามาสู่ปลายศตวรรษที่ 19 คำว่า “homosexual” ได้รวมเอาความหมายระหว่าง “อัตลักษณ์ทางเพศ” (sexual identity) เข้ากับมิติทางอารมณ์และความรู้สึกร่วม (homotional) ที่เกิดขึ้นในกลุ่ม

³²Lynne Segal, op. cit., footnote 14, pp. 206-209.

³³สุไลพร ชลวิไล, “ตัวตนในเรื่องเล่า: การต่อรองทางอัตลักษณ์ของหญิงรักหญิง,”

(วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540),

คนเพศเดียวกัน จนกระทั่งทศวรรษที่ 1960 (ค.ศ. 1965-1970) คำว่า “gay” ได้ถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย เพื่ออธิบายความหมายของการก่อรูปหรือการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มที่เรียกว่า “homosexual”³⁴

ทั้งนี้ เราสามารถแบ่งผู้รักเพศเดียวกันออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1. ชายผู้รักเพศเดียวกัน (male homosexual) หมายถึง การที่เพศชายมีอารมณ์หรือความรู้สึกทางเพศกับเพศชายด้วยกัน
2. หญิงผู้รักเพศเดียวกัน (female homosexual) หมายถึง การที่เพศหญิงมีอารมณ์หรือความรู้สึกทางเพศกับเพศหญิงด้วยกัน

Masters and Johnson³⁵ ได้ศึกษาผู้รักเพศเดียวกันและผู้รักต่างเพศแล้วสรุปลักษณะของผู้รักเพศเดียวกัน ดังนี้

1. ไม่มีรูปแบบของความแตกต่างที่ชัดเจนระหว่าง ผู้รักเพศเดียวกันและผู้รักต่างเพศ
2. เราสามารถที่จะระบุและรับรู้ความเป็นผู้รักเพศเดียวกันของบุคคลได้ก็เฉพาะแต่พฤติกรรมที่เปิดเผยหรือต่อเมื่อ เขาเปิดเผยตัวเท่านั้น
3. การรักเพศเดียวกัน เป็นรูปแบบหนึ่งของการปฏิสัมพันธ์ทางเพศ ที่บุคคลสามารถที่จะเข้าหรือออกจากความสัมพันธ์ได้ทุกเมื่อตลอดชีวิตของเขา
4. ผู้รักเพศเดียวกันจะมีการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เป็นเพศเดียวกัน ในขณะที่ผู้รักต่างเพศจะต้องตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เป็นเพศตรงข้าม
5. ผู้รักเพศเดียวกันมีแนวทางในการเลือกคู่ครองของตนเองและมีความต้องการทางเพศ เช่นเดียวกับผู้รักต่างเพศ

³⁴ Emmanuel Cooper, The Sexual Perspective: Homosexual and Art in the Last 100 Years in The West (London: Routledge, 1986), pp. xv-xxi, อ้างถึงใน พิเชฐ สายพันธุ์, “เกย์: ในฉากชีวิตแห่งสื่อบันเทิง,” ชีวิตชายขอบ: ตัวตนกับความหมาย (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน, 2546), น. 42.

³⁵ Masters E. and Johnson J., Deviance: The Interactionist Perspective (New York: Mac Millan Publishing Company, 1979), p. 68, อ้างถึงใน บงกชมาศ เอกเจียม, “เกย์: กระบวนการพัฒนาและอ้างเอกลักษณ์รักร่วมเพศ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532), น. 9.

6. สำหรับผู้รักเพศเดียวกันที่มีคู่แน่นอน พวกเขาจะได้รับความพึงพอใจในเรื่องทางเพศ มากกว่าผู้รักต่างเพศ

จากบทสรุปดังกล่าวของ Masters and Johnson นั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นการยากที่จะรับรู้ว่าเป็นผู้รักเพศเดียวกัน ทั้งนี้เป็นเพราะ นอกเหนือจากเรื่องความพึงพอใจทางเพศที่แตกต่างจากผู้รักต่างเพศแล้ว ก็ไม่มีลักษณะหรือสัญลักษณ์อื่นในที่ระบุได้ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้รักเพศเดียวกัน อย่างไรก็ตาม สำหรับสังคมไทยแล้วคาบาเร่ต์โชว์เป็นการแสดงในสถานบันเทิงยามค่ำคืนที่มีกลุ่มเป้าหมายหลักคือคนไทยแล้ว ผู้แสดงและผู้ชมส่วนใหญ่คือกลุ่มชายรักเพศเดียวกันอย่างกะเทยและเกย์หรือชายรักชาย พื้นที่และเวลาของคาบาเร่ต์ถือได้ว่าเป็นตัวแปรอย่างหนึ่งที่เอื้อให้ชายผู้รักเพศเดียวกันได้เปิดเผยตัวตนหรือประกอบสร้างอัตลักษณ์ได้หลากหลาย และชัดเจนมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่สาธารณะอื่น ๆ

การสื่อสาร วัฒนธรรมย่อย อัตลักษณ์ กลุ่มชายรักชาย และพื้นที่คาบาเร่ต์โชว์

ในฐานะของกลุ่มที่อยู่นอกเหนือจากการแบ่งขั้วตรงข้ามแบบชายหญิงและแนวคิดแบบรักต่างเพศซึ่งเป็นวาทกรรมหลักในสังคมนั้น กลุ่มชายผู้รักเพศเดียวกันจึงมีสถานะเป็นรอง โดย Hall กล่าวว่าอัตลักษณ์ของผู้เป็นรอง (subaltern identity) เกิดขึ้นมาได้หลังจากการต่อรองกันของสองขั้วตรงข้าม ทำให้เชื่อมโยงได้กับมโนทัศน์เรื่องพื้นที่ที่สาม (third space) อัตลักษณ์ของผู้เป็นรองถูกมองเป็นพื้นที่ตรงกลาง เป็นพื้นที่ที่ไม่ได้อยู่ห่างไปจากพื้นที่ของอำนาจและการกดทับ ผู้เป็นรองไม่ใช่คนอื่น แต่ถูกนิยามจากตำแหน่งแห่งที่ซึ่งต่างไปจากตัวเลือกอื่น ๆ Hall จึงเสนอให้มองความเป็นอื่นในแง่ของความแตกต่าง มองตัวตนในฐานะที่ผลผลิตของความแตกต่าง พื้นที่ที่สามจึงเป็นการต่อต้านความหมายของการเมืองเชิงพื้นที่ เปิดมิติของการต่อต้าน (resistance) จากบุคคล ซึ่งในความเป็นจริงแล้วการเกิดขึ้นของอัตลักษณ์หนึ่งก็เท่ากับว่ามีการเปิดพื้นที่ทางสังคมแล้ว ยิ่งถ้าเกิดมากขึ้นก็นำมาซึ่งรูปแบบของกลุ่มย่อยทางวัฒนธรรมและการพยายามใช้ความพยายามให้มีตำแหน่งแห่งที่ทางสังคม³⁶

ในปัจจุบัน วัฒนธรรมย่อยซึ่งเป็นพื้นที่หนึ่งที่แสดงอัตลักษณ์ที่แตกต่างของกลุ่มชายรักชายได้ปรากฏในรูปแบบการดำเนินชีวิตหรือการบริโภค อันเป็นสถานที่ในการพบปะและแลกเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีผลต่อการประกอบสร้างตัวตน

³⁶ เปรมปรีดา ปราโมช ณ อยุธยา, “การช่วงชิงอัตลักษณ์ “กะเทย” ในงานคาบาเร่ต์โชว์,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546), น. 73-74.

แบบชายรักชาย และตอบสนองความต้องการเชิงสังคมที่พวกเขาปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับคนที่อยู่ในวัฒนธรรมย่อยอย่างเดียวกันด้วย เช่น ร้านอาหาร ร้านทำผม ผับ ดิสโก้เธค ซาวน่า (suana) รวมถึงพื้นที่คาบาเร่ต์โชว์

นอกจากคาบาเร่ต์โชว์จะเป็นวัฒนธรรมย่อยอย่างหนึ่งที่ดำเนินไปพร้อมกับวัฒนธรรมหลักและวัฒนธรรมย่อยอื่น ๆ เป็นจำนวนมากแล้ว คาบาเร่ต์โชว์ยังเป็นพื้นที่ที่สามที่ “กะเทย” และชายรักเพศเดียวกันมีอำนาจในการต่อต้าน ต่อบังคับและรวมขอมทางความหมายกับคนส่วนใหญ่ในสังคม ดังนั้น การนิยามความหมายของคำว่า “กะเทย” และชายรักเพศเดียวกันในพื้นที่แห่งนี้ โดยพวกเขาเองและผู้อื่นซึ่งหมายถึงหญิงชายที่รักต่างเพศจึงต่างจากคำนิยามของผู้คนในพื้นที่อื่น ๆ ในขณะเดียวกัน “กะเทย” และชายรักเพศเดียวกันก็ใช้การสื่อสารในการนิยามตนเองด้วยวัจนภาษาและอวัจนภาษาที่หลากหลาย

จากแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารและแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ในประเด็นต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น การวิจัยครั้งนี้จึงต้องการศึกษาว่า ภายใต้อาณาเขตคาบาเร่ต์โชว์ การสื่อสารของผู้เข้าร่วมและผู้ถอดรหัสที่อยู่ในพื้นที่คาบาเร่ต์โชว์นั้นเป็นอย่างไร ซึ่งในที่นี้ คือ นักแสดงและผู้ชมอันประกอบด้วยคน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มชายรักเพศเดียวกัน กลุ่มหญิงรักต่างเพศและกลุ่มชายรักต่างเพศ และการประกอบสร้างอัตลักษณ์แบบ “กะเทย” ของผู้ที่อยู่ในพื้นที่คาบาเร่ต์โชว์เป็นอย่างไร รวมถึงการนิยามของกลุ่มผู้รักต่างเพศต่อ “คาบาเร่ต์โชว์” และ “กะเทย” นั้นเป็นอย่างไร

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารกับการสร้าง อัตลักษณ์ในพื้นที่คาบาเร่ต์โชว์

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องด้านการสื่อสาร

งานวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อเปิดเผยตนเองของกลุ่มชายรักชาย” โดย ไชโย นิธิอุบัติน³⁷ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบลักษณะของการสื่อสารเพื่อการเปิดเผยตนเองต่อครอบครัวและต่อสังคมของกลุ่มชายรักชายที่มีความแตกต่างกันด้านอายุ อาชีพ แบบการสื่อสาร ในครอบครัว วิธีการสื่อสารเพื่อการเปิดเผยตนเองและผล งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เจาะลึก

³⁷ไชโย นิธิอุบัติน, “การสื่อสารเพื่อเปิดเผยตนเองของกลุ่มชายรักชาย,” (วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), น. บทคัดย่อ.

แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการเปิดเผยตัวเอง แนวคิดการสื่อสารในครอบครัว แนวคิดเรื่องการสื่อสารระหว่างบุคคล แนวคิดเรื่องบรรทัดฐานทางสังคม ทฤษฎีพัฒนาการด้านบุคลิกภาพของอีริกสัน ทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ตามลำดับขั้นของมาสโลว์ และทฤษฎีการเลือกอาชีพของเซฟเฟอร์

ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวที่มีการสื่อสารแบบเปิดและแบบปล่อยจะเอื้อให้กลุ่มชายรักชายส่วนใหญ่เปิดเผยตัวเองได้ง่ายกว่าครอบครัวที่มีการสื่อสารแบบปิด โดยทำให้กลุ่มชายรักชายมีการเปิดเผยตนเองได้ง่ายตั้งแต่วัยเด็ก มีโอกาสที่เลือกอาชีพที่สอดคล้องกับนิสัยและเป็นอาชีพที่ง่ายต่อการเปิดเผยตนเอง และสามารถใช่วิธีการสื่อสารเพื่อเปิดเผยตนเองได้อย่างอิสระทั้งทางตรงและทางอ้อมมากกว่า ส่วนการที่ครอบครัวและสังคมจะยอมรับได้นั้น ก็มาจากวิธีการสื่อสารเพื่อการเปิดเผยตนเองทางอ้อมให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานของครอบครัวและสังคม ส่วนวิธีการสื่อสารเพื่อการเปิดเผยตนเองทางตรงก็จะเกิดขึ้นในภายหลัง นอกจากนี้ยังพบว่าไม่มีวิธีการสื่อสารเพื่อการเปิดเผยตนเองวิธีใดจะเหมาะสมที่สุด แต่ส่วนใหญ่แล้วกลุ่มตัวอย่างเลือกที่จะใช้วิธีการสื่อสารเพื่อการเปิดเผยตนเองทางอ้อมด้วยวัจนภาษา ส่วนวิธีการสื่อสารเพื่อการเปิดเผยตนเองทางตรงด้วยวัจนภาษานั้นอยู่ที่ความเหมาะสมและความสำคัญของบุคคลที่กลุ่มตัวอย่างมีปฏิสัมพันธ์ด้วย

งานวิจัยระดับปริญญาเอก เรื่อง “การสื่อสารเพื่อสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้รักร่วมเพศชาย: กรณีศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยและเยอรมนี” โดย พจนา ฐูปแก้ว³⁸ มีวัตถุประสงค์ที่ศึกษาระบบการสื่อสารการเมืองที่มีผลต่อความสำเร็จในทางการเมืองของกลุ่มผู้รักร่วมเพศในประเทศไทยและเยอรมนี

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า การสื่อสารมีบทบาทสำคัญทำให้สังคมเกิดการเรียนรู้และยอมรับต่อกลุ่มผู้รักร่วมเพศมากขึ้น แม้ว่าสถานภาพของกลุ่มผู้รักร่วมเพศในทางสังคมของประเทศไทยด้อยกว่าประเทศเยอรมนี แต่ในทางการเมืองกลุ่มผู้รักร่วมเพศในทั้ง 2 ประเทศมีความรู้สึกสัมฤทธิ์ผลทางการเมืองต่ำเช่นเดียวกัน ดังนั้น สะท้อนให้เห็นว่าทุกสังคมยังมีการกีดกันหรือไม่ยอมรับกลุ่มผู้รักร่วมเพศในบทบาททางการเมือง ฉะนั้น จะต้องพัฒนาการสื่อสารและการเมืองของกลุ่มผู้รักร่วมเพศชายให้ดียิ่งขึ้น

³⁸ พจนา ฐูปแก้ว, “การสื่อสารเพื่อสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้รักร่วมเพศชาย: กรณีศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยและเยอรมนี,” น. บทคัดย่อ.

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินชีวิต พฤติกรรมการบริโภค และพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของกลุ่มชายรักชาย (เกย์) ในเขตกรุงเทพมหานคร” โดย กิ่งรัก อิงคะวัต³⁹ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาพรวมและข้อมูลทั่วไปทางการตลาดของธุรกิจที่จับกลุ่มชายรักชาย (เกย์) 2) เพื่อทราบรูปแบบการดำเนินชีวิตของกลุ่มชายรักชาย (เกย์) ในด้านความสนใจ และการให้ความสำคัญในกิจกรรมต่าง ๆ พฤติกรรมการเปิดรับสื่อและพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการดำเนินชีวิตกับพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการ 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการดำเนินชีวิตกับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ทั้งนี้ เป็นการทำวิจัยเชิงปริมาณ

แนวคิดและทฤษฎีที่กิ่งรักนำมาเป็นกรอบการวิจัย คือ แนวคิดและทฤษฎีที่อธิบายการเกิดรักร่วมเพศ แนวคิดการจำแนกรักร่วมเพศ แนวคิดเรื่องรูปแบบการดำเนินชีวิต แนวคิดเรื่องพฤติกรรมการบริโภค และทฤษฎีการเปิดรับสื่อมวลชน

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างชายรักชาย (เกย์) มีรูปแบบการดำเนินชีวิต 6 แบบ คือ Homey Gay Lifestyle, Obviously Gay Lifestyle, Conservative Gay Lifestyle, Night Going Gay Lifestyle, Trendy Gay Lifestyle และ Healthy Gay Lifestyle กลุ่มตัวอย่างชายรักชาย (เกย์) มีการใช้จ่ายเงิน และพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการในหมวดแฟชั่น และบันเทิงท่องเที่ยวสูง กลุ่มตัวอย่างชายรักชาย (เกย์) มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ในระดับสูง ชื่นชอบรายการทางโทรทัศน์ คอลัมน์หนังสือพิมพ์ และนิตยสารประเภทบันเทิงในระดับสูง มีการเปิดรับข้อมูลด้านกิจกรรมเกย์หรือสถานบันเทิงเกย์จากสื่อประเภทบุคคล กลุ่มตัวอย่างชายรักชาย (เกย์) มีความตระหนักและระมัดระวังต่อประเด็นเอดส์สูง

งานวิจัยเรื่อง “การสร้างสารสนเทศและภาพตัวแทนของชายรักชายในเว็บไซต์ไทย” โดย เจริญวิทย์ ฐิตีวรารักษ์⁴⁰ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างสารสนเทศและภาพตัวแทนของชายรักชายในเว็บไซต์ไทย ในด้านความหมาย รูปแบบการนำเสนอ ศึกษาถึงอุดมการณ์ทางเพศ

³⁹กิ่งรัก อิงคะวัต, “รูปแบบการดำเนินชีวิต พฤติกรรมการบริโภค และพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของกลุ่มชายรักชาย (เกย์) ในเขตกรุงเทพมหานคร,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), น. บทคัดย่อ.

⁴⁰เจริญวิทย์ ฐิตีวรารักษ์, “การสร้างสารสนเทศและภาพตัวแทนของชายรักชายในเว็บไซต์ไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), น. บทคัดย่อ.

ของผู้ส่งสารที่มีส่วนกำหนดกระบวนการสร้างสรรค์เกี่ยวกับชายรักชายในเว็บไซต์ไทย 3) ศึกษาถึงคุณลักษณะของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ที่มีส่วนต่อการสร้างสรรค์สารสนเทศและภาพตัวแทนของชายรักชาย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้ แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มรักร่วมเพศและทฤษฎีการแปรสภาพ ทฤษฎีสตรีศึกษา อันประกอบด้วย แนวคิดเรื่องเพศสภาพและการสร้างอัตลักษณ์ทางเพศ แนวคิดเรื่องภาพตัวแทนในมิติเพศสภาพ และแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ทางเพศ ทฤษฎีสัญวิทยา

ผลการวิจัยพบว่า สารสนเทศและภาพตัวแทนของชายรักชายในเว็บไซต์ไทย มีความหมาย รูปแบบการนำเสนอที่ตอกย้ำภาพสรีรแบบเหมารวม (stereotype) ของชายรักชายที่สังคมและสื่อกระแสหลักเป็นผู้สร้างให้ นอกจากนี้ยังพบว่าชายรักชายได้สร้างสรรค์สารสนเทศและภาพตัวแทนแบบใหม่ของชายรักชายขึ้นมาในพื้นที่นี้ด้วย ในส่วนอุดมการณ์ทางเพศของเว็บไซต์นั้นมีส่วนกำหนดกระบวนการสร้างสรรค์เกี่ยวกับชายรักชายในเว็บไซต์แตกต่างกันไปตามความต้องการของแต่ละคน ในด้านคุณลักษณะของการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ที่มีส่วนต่อการสร้างสรรค์สารสนเทศและภาพตัวแทนของชายรักชาย ได้เชื้อให้เกิดการแสดงออกถึงความเป็นรักร่วมเพศของตนได้มากกว่าการสื่อสารในลักษณะอื่น ๆ ในขณะที่สังคมปกติชายรักชายไม่สามารถกระทำได้

งานวิจัยเรื่อง “การนำเสนอภาพชายรักร่วมเพศในภาพยนตร์ไทยและอเมริกัน” โดยรักใจ จินตวิโรจน์⁴¹ มีวัตถุประสงค์เพื่อเข้าใจถึงพัฒนาการของการนำเสนอภาพ ‘ชายรักร่วมเพศ’ ในภาพยนตร์ไทยและอเมริกัน ซึ่งได้เปรียบเทียบโดยการวิเคราะห์เนื้อหาภาพยนตร์ตั้งแต่ปี 2513 ถึง 2542 โดยแบ่งออกเป็น 3 ยุค และคัดเลือกภาพยนตร์ที่มีตัวละครรักร่วมเพศเป็นตัวเอก ตัวรอง และตัวประกอบ แล้วเปรียบเทียบว่ามีความเหมือนและความต่างกันอย่างไร

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มี 2 ประการ ดังนี้ ประการแรก ความสัมพันธ์ระหว่างภาพยนตร์กับสังคมและสื่อกับสังคม โดยผู้วิจัยยึดกลุ่มทฤษฎี Interdependence ซึ่งมองว่าโครงสร้างสังคมต่างมีอิทธิพลต่อกันและกัน ประการที่สอง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ ‘เกย์’ หรือความเบี่ยงเบนทางเพศ

⁴¹รักใจ จินตวิโรจน์, “การนำเสนอภาพชายรักร่วมเพศในภาพยนตร์ไทยและอเมริกัน,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), น. บทคัดย่อ.

ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของการนำเสนอภาพของชายรักร่วมเพศในภาพยนตร์ไทยและอเมริกัน มีลักษณะแตกต่างกัน คือ การนำเสนอภาพของชายรักร่วมเพศในภาพยนตร์อเมริกันจะมีพัฒนาการไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง โดยมีกระแสความเคลื่อนไหวของชายรักร่วมเพศอเมริกันในแต่ละยุคสมัยเป็นตัวกำหนด

ในส่วนการนำเสนอภาพของชายรักร่วมเพศในภาพยนตร์ไทยนั้น การนำเสนอในยุคกลางมีพัฒนาการสูงที่สุด ทั้งนี้ ลักษณะพัฒนาการของการนำเสนอภาพของชายรักร่วมเพศในภาพยนตร์ไทย มีปัจจัยจากการต้องการความแปลกใหม่ในวงการภาพยนตร์ และการต่อสู้ของชายรักร่วมเพศของไทยเป็นรายบุคคล

งานวิจัยเรื่อง “ภาพและกระบวนการสร้างภาพชายรักร่วมเพศในละครโทรทัศน์ไทย” โดย รุจิเรข ศชรรัตน์⁴² มีวัตถุประสงค์เพื่อ เข้าใจถึงภาพและกระบวนการสร้างภาพชายรักร่วมเพศที่ผลิตในปี 2541-2543 ทั้งหมด 7 เรื่อง เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาในด้านภาพของชายรักร่วมเพศ ประกอบกับการเปรียบเทียบกระบวนการสร้างภาพชายรักร่วมเพศจากการสัมภาษณ์ผู้ผลิต และการรับรู้ภาพแบบฉบับของผู้ชมจากการสนทนากลุ่ม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้ แนวคิดเกี่ยวกับภาพ (Portray) และการสร้างภาพ (Portrayal) แนวคิดเกี่ยวกับการสะท้อนภาพความเป็นจริงทางสังคมในสื่อ และการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างของ Will Right แนวคิดการเล่าเรื่อง แนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางสังคม (Social Roles) แนวการวิเคราะห์ในเรื่องเพศ และบทบาทหญิงชาย (Sex and Gender Analysis) แนวคิดเกี่ยวกับ Stereotype และการรับรู้

ผลการวิจัยพบว่า ภาพของชายรักร่วมเพศในละครโทรทัศน์ส่วนใหญ่เป็นภาพเชิงบวก อันเนื่องมาจากบทบาทของตัวละครชายรักร่วมเพศส่วนใหญ่เป็นตัวละครสมทบ มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยพระเอก-นางเอก เพื่อสร้างสีสันและความสนุกสนาน ซึ่งสอดคล้องกับเจตนาในการสร้างภาพชายรักร่วมเพศในละครโทรทัศน์ของผู้ผลิต แต่เมื่อเปรียบเทียบกับ การรับรู้ภาพแบบฉบับในด้านลบมากกว่า อันได้แก่ ลักษณะของความเป็นหญิง ที่เป็นภาพลบ คือ ลักษณะกิริยาท่าทางที่ตัวร้าย และหมกมุ่นในเรื่องเพศ ซึ่งเป็นการรับรู้ภาพจากลักษณะภายนอก และสอดคล้องกับทัศนคติที่มีต่อชายรักร่วมเพศในสังคม

⁴²รุจิเรข ศชรรัตน์, “ภาพและกระบวนการสร้างภาพชายรักร่วมเพศในละครโทรทัศน์ไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), น. บทคัดย่อ.

งานวิจัยเรื่อง “การรับรู้และทัศนคติของกลุ่มรักต่างเพศและกลุ่มรักร่วมเพศที่มีต่อโฆษณารักร่วมเพศ ในสื่อสิ่งพิมพ์และพฤติกรรมรักร่วมเพศในสังคมไทย” โดย กรองกาญจน์ ชนะเสรีชัย⁴³ มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดการรับรู้ของกลุ่มรักต่างเพศและกลุ่มรักร่วมเพศที่มีต่อโฆษณารักร่วมเพศ ศึกษาถึงทัศนคติของกลุ่มรักต่างเพศและกลุ่มรักร่วมเพศที่มีต่อโฆษณารักร่วมเพศในสื่อสิ่งพิมพ์และพฤติกรรมรักร่วมเพศในสังคมไทย โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ชิ้นงานโฆษณารักร่วมเพศอย่างชัดเจน 2 ชิ้น และ ชิ้นงานโฆษณารักร่วมเพศโดยนัย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้ แนวคิดเรื่องรักร่วมเพศ ทฤษฎีการรับรู้ อันประกอบด้วย แนวคิดเชิงสัญลักษณ์และแนวคิดการโฆษณาโดยจินตภาพ แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของโฆษณาต่อสังคม

ผลการวิจัยเชิงสำรวจพบว่า

1. กลุ่มรักต่างเพศและกลุ่มรักร่วมเพศมีการรับรู้ต่อโฆษณารักร่วมเพศแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่กลุ่มรักต่างเพศมีการรับรู้ได้สูงกว่ากลุ่มรักร่วมเพศ
2. กลุ่มรักต่างเพศและกลุ่มรักร่วมเพศมีทัศนคติต่อโฆษณารักร่วมเพศอย่างชัดเจน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่กลุ่มรักร่วมเพศมีทัศนคติต่อโฆษณารักร่วมเพศอย่างชัดเจนดีกว่ากลุ่มรักต่างเพศ แต่ไม่พบความแตกต่างระหว่างกลุ่มรักต่างเพศและกลุ่มรักร่วมเพศในโฆษณารักร่วมเพศโดยนัย
3. การรับรู้ชิ้นงานโฆษณารักร่วมเพศไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อโฆษณารักร่วมเพศอย่างชัดเจน และโฆษณารักร่วมเพศโดยนัยอย่างมีนัยสำคัญ
4. ทัศนคติต่อโฆษณารักร่วมเพศอย่างชัดเจน และโฆษณารักร่วมเพศโดยนัยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรมรักร่วมเพศในสังคมไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

งานวิจัยเรื่อง “วาทกรรมเกี่ยวกับ ‘เกย์’ ในสังคมไทย พ.ศ.2508-พ.ศ.2542” โดย เทอดศักดิ์ ร่มจำปา⁴⁴ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการก่อตัวและการปรับเปลี่ยนวาทกรรมเกี่ยวกับเกย์ในสังคมไทย และเพื่อแสดงให้เห็นถึงบริบททางเวลา เศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลถึงวาทกรรม

⁴³ กรองกาญจน์ ชนะเสรีชัย, “การรับรู้และทัศนคติของกลุ่มรักต่างเพศและกลุ่มรักร่วมเพศที่มีต่อโฆษณารักร่วมเพศ ในสื่อสิ่งพิมพ์และพฤติกรรมรักร่วมเพศในสังคมไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), น. บทคัดย่อ.

⁴⁴ เทอดศักดิ์ ร่มจำปา, “วาทกรรมเกี่ยวกับ ‘เกย์’ ในสังคมไทย พ.ศ. 2508-พ.ศ. 2542,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), น. บทคัดย่อ.

เกี่ยวกับเกย์ ในส่วนของวิธีดำเนินการวิจัย เป็นการศึกษาจากเอกสารชนิดต่าง ๆ ที่กล่าวถึงพฤติกรรมรักร่วมเพศ โดยเฉพาะรักร่วมเพศชาย ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ฯลฯ

จากการศึกษาพบว่า ในสมัยจารีตถึงสมัยสร้างชาติแม้ว่าททกรรมกระแสหลักของสังคมจะมีอคติต่อพฤติกรรมรักร่วมเพศในลักษณะที่ “เป็นความแปลกแยก” มิใช่ “หญิง” หรือ “ชาย” แต่ก็ไม่ปรากฏความคิดว่าพฤติกรรมรักร่วมเพศเป็นอันตรายต่อสังคมและไม่มีบทลงโทษอย่างรุนแรงดังเช่นในสังคมตะวันตก หลังสงครามโลกครั้งที่สอง บริบททางด้านเศรษฐกิจจะสังคมได้เปลี่ยนไปกล่าวคือการรับวัฒนธรรมอเมริกันทำให้มีการรับความรู้ทางการแพทย์แบบตะวันตกที่มองว่าพฤติกรรมรักร่วมเพศเป็นโรคจิตที่สามารถบำบัดรักษาให้หายได้

ในช่วงปลายทศวรรษ 2500 มีการหยิบยืมเอาคำว่า “เกย์” มาใช้เรียกคนกลุ่มนี้ ปลายทศวรรษ 2510 คนกลุ่มนี้ได้พยายามอาศัย “พื้นที่” ในหน้าหนังสือพิมพ์ เพื่อสร้างวาทกรรมให้สังคมยอมรับ อย่างไรก็ตาม วาทกรรมกระแสหลักก็หยิบเรื่องประเด็นอาชญากรรมกับเกย์ว่าเป็นปัญหาสังคม ปลายทศวรรษ 2520 คนกลุ่มนี้ได้พยายามสร้างวาทกรรมของตนขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมีนิตยสารที่ให้ “พื้นที่” มากขึ้น โดยเฉพาะนิตยสารที่ทำเพื่อเกย์โดยเฉพาะ โดยพยายามชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมรักร่วมเพศเป็นสิ่งปกติและ “เกย์” สามารถทำประโยชน์ให้สังคมได้เช่นเดียวกับหญิงและชาย แต่วาทกรรมกระแสหลักก็หยิบยกเรื่องโรคเอดส์ซึ่งเป็นปัญหาอยู่ในขณะนั้นว่ามีสาเหตุสำคัญจากเกย์

ทศวรรษ 2530 วาทกรรมกระแสหลักผ่อนคลายเป็นเรื่องเกย์เป็นโรคจิตลง จิตแพทย์บางคนเริ่มยอมรับว่าพฤติกรรมรักร่วมเพศไม่ใช่โรคจิต และไม่ต้องบำบัดรักษา และไม่ใช้พาหะสำคัญของโรคเอดส์ อย่างไรก็ตามยังชูประเด็นเรื่องเกย์เป็นภัยต่อสังคม ในขณะที่เกย์เริ่มมีที่สาธารณะชั่วคราวชั่วคราว เห็นได้จากงานบางกอกเกย์เฟสติวัล กระนั้นก็ตามวาทกรรมกระแสหลักก็ยังไม่ยอมรับเกย์โดยสมบูรณ์

งานวิจัยในกลุ่มนี้มีประเด็นศึกษาร่วมกัน คือ การสื่อสารและกลุ่มชายรักชายสังคมไทยซึ่งแบ่งออกได้หลายลักษณะ คือ ศึกษาภาพและเนื้อหาเกี่ยวกับชายรักชายโดยสื่อมวลชน ศึกษาความคิดเห็นหรือทัศนคติของผู้รับสารต่อภาพชายรักชายผ่านสื่อมวลชน ศึกษารูปแบบและพฤติกรรมสื่อสารของกลุ่มชายรักชาย

งานวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อเปิดเผยตนเองของกลุ่มชายรักชาย” โดย ไชโย และ “การสื่อสารเพื่อสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผู้รักร่วมเพศชาย: กรณีศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยและเยอรมนี” โดย พจนา มีจุดร่วมกับหัวข้องานวิจัยที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา คือ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ที่มุ่งศึกษาการสื่อสารของชายรักชายโดยตรง

จุดต่างของไฮโยกับสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา คือ การเน้นไปที่การสื่อสารในครอบครัว นั่นคือ เป็นเรื่องราวระหว่างชายรักชายกับบุคคลใกล้ชิด ซึ่งมีเพศสถานะแตกต่างจากตนในบริบทต่าง ๆ กล่าวคือ งานของไฮโยอยู่ในกลุ่มของการศึกษารูปแบบและพฤติกรรมสื่อสารนั่นเอง ส่วนการศึกษาของพจนานเป็นเรื่องของการสื่อสารทางการเมืองโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้รักร่วมเพศชาย องค์กรเกย์ และฝ่ายการเมือง อันนำไปสู่สิทธิทางการเมืองของคนกลุ่มนี้ โดยเน้นองค์ประกอบของการสื่อสาร คือ ผู้ส่งสาร เนื้อสาร ช่องทาง ผู้รับสาร ผลของการสื่อสาร ขณะที่หัวข้อวิจัยของผู้วิจัยจะเน้นศึกษาการสื่อสารเชิงพิธีกรรม และการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของชายรักชายภายในคาบาเรต์โชว์อันเป็นวัฒนธรรมย่อยคนกลุ่มนี้นอกจากนี้ยังรวมถึงผู้มีเพศสถานะอื่นที่เข้ามาในบริบทนี้ด้วยไม่ว่าจะเป็นผู้ชายและผู้หญิง ทั้งนี้เอกลักษณ์ของพื้นที่นี้ คือ เป็นพื้นที่ซึ่งกลุ่มชายขอบทางเพศมีสิทธิในการสื่อสารและการประกอบสร้างอัตลักษณ์อย่างกว้างขวางมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ ในสังคม

งานวิจัย“การนำเสนอภาพชายรักร่วมเพศในภาพยนตร์ไทยและอเมริกัน” โดย รักใจ “ภาพและกระบวนการสร้างภาพชายรักร่วมเพศในละครโทรทัศน์ไทย” โดย รุจิเรข “การสร้างสารสนเทศและภาพตัวแทนของชายรักชายในเว็บไซต์ไทย” โดย เจริญวิทย์ และ “วาทกรรมเกี่ยวกับ ‘เกย์’ ในสังคมไทย พ.ศ.2508-พ.ศ.2542” โดย เทอดศักดิ์ ล้วนเป็นการศึกษาภาพหรือภาพตัวแทนของชายรักชายที่ปรากฏในสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ ทั้งนี้ เทิดศักดิ์ซึ่งนำเสนอผลงานสาขาประวัติศาสตร์ ใช้กรอบการศึกษาที่แตกต่างจากผู้อื่นคือ เป็นการรวบรวมข้อมูลถูกนำเสนอผ่านสื่อเป็นเวลานานประมาณ 30 ปี

จุดร่วมระหว่างงานวิจัยของรักใจ รุจิเรข เจริญวิทย์และเทิดศักดิ์กับหัวข้อวิจัยที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา คือ ศึกษาด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งตัวแปรสำคัญในการศึกษาคือกลุ่มชายรักชายบนพื้นฐานแนวคิดการสื่อสาร โดยจุดต่าง คือ งานวิจัยของรักใจ รุจิเรข เจริญวิทย์และเทอดศักดิ์เป็นการศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับชายรักชายผ่านสื่อ (mediated) ที่วางอยู่บนคุณสมบัติเฉพาะของแต่ละสื่อที่แตกต่างกันไป ซึ่งเน้นลักษณะการสื่อสารทางเดียว ขณะที่สิ่งที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเป็นการสื่อสารแบบซึ่งหน้า (face-to-face communication) ในพื้นที่ที่คนกลุ่มหนึ่งรวมตัวกัน เพื่อสะท้อนการสื่อสารเชิงพิธีกรรมตามแนวทางของวัฒนธรรมศึกษา โดยเก็บข้อมูลจากผู้ที่อยู่ในมิพื้นที่คาบาเรต์โดยตรง

งานวิจัยเรื่อง “การรับรู้และทัศนคติของกลุ่มรักต่างเพศและกลุ่มรักร่วมเพศที่มีต่อโฆษณารักร่วมเพศ ในสื่อสิ่งพิมพ์และพฤติกรรมรักร่วมเพศในสังคมไทย” โดย กรองกาญจน์ และ “รูปแบบการดำเนินชีวิต พฤติกรรมการบริโภค และพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของกลุ่มชายรักชาย

(เกย์) ในเขตกรุงเทพมหานคร” โดย กิ่งรัก มีจุดร่วมกับหัวข้อวิจัยที่ผู้วิจัยเองต้องการศึกษา คือ เป็น การศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมของชายรักชายโดยตรงภายใต้บริบทของการสื่อสาร

จุดที่แตกต่างจากงานวิจัยของกรองกาญจน์และกิ่งรัก คือ ทั้งสองได้ศึกษาเชิงปริมาณ ซึ่งมุ่งผลของการศึกษาไปที่การตลาดอันมีชายรักชายเป็นกลุ่มผู้บริโภคเป็นสำคัญ ทั้งนี้ งานวิจัย ของกรองกาญจน์ มีผู้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นรักต่างเพศรวมอยู่ด้วย ขณะที่รูปแบบการศึกษาของผู้วิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยให้ความสำคัญกับการตีความและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ ภายในคาบาเรต์โชว์ซึ่งเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมของคนชายขอบทางเพศ

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องด้านอัตลักษณ์กลุ่มชายรักชาย (สังคมวิทยา)

งานวิจัยเรื่อง “การช่วงชิงอัตลักษณ์ ‘กะเทย’ ในงานคาบาเรต์โชว์” โดย เปรมปรีดา ปราโมช ณ อยุธยา⁴⁵ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อความเข้าใจต่อความหลากหลายทาง เอกลักษณ์กะเทยในสังคมไทย เพื่อชี้ให้เห็นถึงกระบวนการสร้างและผลิตซ้ำอัตลักษณ์กะเทยใน ธุรกิจท่องเที่ยว เพื่อเปิดมุมมองใหม่ให้สังคมได้รับรู้ถึงวิถีชีวิตของกะเทยที่อยู่เบื้องหลังแสงสีอัน สวยงาม ว่าพวกเขาคิดถึงตนเองอย่างไร ให้กะเทยได้อยู่ในสถานภาพของผู้พูด ผู้บอกเล่าเรื่องราว ของตนผ่านมิติของความเป็นกลุ่มสังคมที่สะท้อนความเป็นไปได้ในการอยู่ร่วมกับชาวเมืองพัทยา อันอาจนำมาซึ่งการปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อกะเทยในเชิงลบ

แนวคิด ทฤษฎีที่นำมาใช้ในงานของเปรมปรีดา คือ อัตลักษณ์ ซึ่งเน้นที่อัตลักษณ์ทาง เพศของกะเทย โดยวิธีวิทยา คือ วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ประกอบเทคนิคในการสัมภาษณ์ การ สังเกตแบบมีส่วนร่วมตลอดจนใช้การบันทึก โดยที่เปรมปรีดาได้เข้าไปเป็นนักแสดงคาบาเรต์โชว์ ในโรงโชว์ดังกล่าว

ผลการศึกษาพบว่า กะเทยเลือกเปิดพื้นที่ทางสังคมผ่านการนำเสนอตัวตนในเงื่อนไข ต่าง ๆ ทั้งในชีวิตประจำวันและบนเวทีในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจท่องเที่ยว ตัวตนและเพศใน ความหมายที่เป็นสถานะ มีความหลากหลาย สลับกลับไปมาแล้วแต่จะเลือกใช้สัมพันธ์กับใครใน สถานการณ์ใด ทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์ผลงาน แม้จะมีกะเทยบางคนเลือกเสนอบาง

⁴⁵เปรมปรีดา ปราโมช ณ อยุธยา, “การช่วงชิงอัตลักษณ์ ‘กะเทย’ ในงานคาบาเรต์โชว์,” (วิทยานิพนธ์คณะศิลปศาสตร์ สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546), น. บทคัดย่อ.

ด้านของตัวตนสอดคล้องกับภาพลักษณ์ที่ไม่ดีที่สังคมให้ไว้ แต่คนในสังคมควรเลือกพิจารณาการเลือกแสดงตัวตนของกะเทย โดยให้ความสำคัญกับเงื่อนไขทางสังคมเป็นสำคัญ

งานวิจัยเรื่อง “ชีวิตติดเบอร์: ตัวตนและเพศวิถีของเกย์ ‘คิง’ ในเซานา M” โดย จตุพร บุญ-หลง⁴⁶ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตของกลุ่มผู้ร่วมการวิจัยและตัวผู้วิจัยผู้เป็นเกย์ อันนำมาสู่ตัวตนที่เชื่อมโยงกับมิติทางด้านเพศวิถี โดยอาศัยทฤษฎีเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตแบบสตรีนิยม นำเสนอสภาพพื้นที่เซานาสำหรับเกย์ ที่มีส่วนสัมพันธ์ต่อการประกอบสร้างตัวตนและเพศวิถีของเกย์ ทั้งในทางที่ให้อิสระอันเอื้อให้ตัวตนและเพศวิถีปรากฏอย่างหลากหลาย และในทางที่ก่อสภาวะการกดทับตัวตนและเพศวิถี สืบหาความหมายของเกย์ที่กลุ่มเกย์เป็นผู้ให้คำนิยาม

วิธีวิจัยใช้วิธีวิทยาแบบสตรีนิยม โดยอาศัยการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำเสนอข้อมูลตามแนวทางอัตชาติพันธุ์วรรณา (autoethnography) อันให้ความสำคัญต่อการย้อนทบทวนตัวตนผู้ศึกษา เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นของทั้งผู้ศึกษากับผู้ถูกศึกษา รวมทั้งการนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน

ผลการวิจัยแสดงว่า เซานา M เป็นพื้นที่พิธีกรรมสำหรับเกย์ ที่เอื้อให้เกย์สร้างอัตลักษณ์ผ่านการมีกิจกรรมในพื้นที่ การเรียนรู้รหัสทางสังคมและปลูกจิตสำนึกทางชุมชนร่วมกัน อย่างไรก็ตาม วิถีปฏิบัติของเกย์ในเซานา M ย่อมแตกต่างและหลากหลาย ตามสถานะชนชั้นทางสังคมและเศรษฐกิจ กลุ่มเกย์ในเซานา M จึงไม่มีความกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียว ทว่า มีความขัดแย้งและความหลากหลาย

งานวิจัยเรื่อง “เกย์: กระบวนการพัฒนาเอกลักษณ์และอารมณ์เอกลักษณ์รักร่วมเพศ” โดย บงกชมาศ เอกเอี่ยม⁴⁷ มีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ คือ ศึกษาว่าในกระบวนการที่นำไปสู่การบ่งชี้ลักษณะและการนิยามความหมายให้แก่เอกลักษณ์บุคคลจะต้องผ่านขั้นตอนที่ต่อเนื่องอย่างไรบ้าง ศึกษาว่าภาวะเงื่อนไขทางสังคมและประสบการณ์สำคัญใดบ้างที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการได้มาและดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์เกย์

⁴⁶ จตุพร บุญ-หลง, “ชีวิตติดเบอร์: ตัวตนและเพศวิถีของเกย์ ‘คิง’ ในเซานา M,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), น. บทคัดย่อ.

⁴⁷ บงกชมาศ เอกเอี่ยม, “เกย์: กระบวนการพัฒนาและดำรงเอกลักษณ์ทางเพศ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532), น. บทคัดย่อ.

จากการศึกษาพบว่ากระบวนการพัฒนาเอกลักษณ์และอำรงเอกลักษณ์ร่วมกันเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องและผ่านเงื่อนไขสำคัญของการยอมรับความหมายและประเภททางสังคมแบบร่วมกันเพศให้กับตนเอง 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนการเกิดความรู้สึกแตกต่างจากผู้อื่น
2. ขั้นตอนการแยกความรู้สึกและการกระทำออกจากเอกลักษณ์
3. ขั้นตอนการเปิดเผยตัว
4. ขั้นตอนการยึดมั่นผูกพันต่อเอกลักษณ์

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเอกลักษณ์ร่วมกันเพศในหมู่วัยรุ่น” โดย ประภาพรรณ วงศาโรจน์⁴⁸ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ ศึกษาความหมายและประเภทของผู้ร่วมกันเพศตามทัศนะของผู้กระทำ และทัศนะของคนรอบข้างที่มีต่อเขา ซึ่งจะส่งผลต่อการเลือกแบบแผนชีวิต การกระทำ และการมองโลกของเขา เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาเอกลักษณ์ของวัยรุ่นผู้ร่วมกันเพศ ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ วัยรุ่นที่นิยามตนเองว่ากะเทย

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเป้าหมายมีการพัฒนาเอกลักษณ์อย่างต่อเนื่อง 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนการมีความชอบและการกระทำในบทบาทข้ามเพศและความพึงพอใจในเพศเดียวกัน
2. ขั้นตอนการรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้มีเอกลักษณ์ร่วมกันเพศ
3. ขั้นตอนการยอมรับว่าตนเองเป็นผู้ร่วมกันเพศ

งานวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาและอำรงเอกลักษณ์ ‘กะเทย’ ในสังคมมุสลิม” โดย สมฤดี สงวนแก้ว⁴⁹ มีวัตถุประสงค์ที่ศึกษาถึงขั้นตอนที่ต่อเนื่องต่าง ๆ ของการพัฒนาและดำเนินไปสู่เอกลักษณ์ ‘กะเทย’ โดยได้อธิบายถึงเงื่อนไขและประสบการณ์ที่สำคัญที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการ ตลอดจนอธิบายถึงการเปิดเผยตัวและการใช้ชีวิตของกะเทยในสังคมมุสลิม

⁴⁸ประภาพรรณ วงศาโรจน์, “การพัฒนาเอกลักษณ์ร่วมกันเพศในหมู่วัยรุ่น,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532), น. บทคัดย่อ.

⁴⁹สมฤดี สงวนแก้ว, “กระบวนการพัฒนาและอำรงเอกลักษณ์ ‘กะเทย’ ในสังคมมุสลิม,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), น. บทคัดย่อ.

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการพัฒนาและธำรงเอกลักษณ์กะเทยจะมีลักษณะเปิดเผย และผ่านเงื่อนไขสำคัญของการยอมรับเอกลักษณ์ ดังนี้

1. ขั้นตอนการรับรู้ที่ตนแตกต่างจากเด็กผู้ชายคนอื่น ๆ
2. ขั้นตอนการมีเอกลักษณ์ส่วนบุคคลเป็นกะเทย
3. ขั้นตอนการเปิดเผยตัว
4. ขั้นตอนของการใช้ชีวิตและปรับตัวต่อสังคมมุสลิม

งานวิจัยเรื่อง “เกย์: กระบวนการพัฒนาเอกลักษณ์และวิถีชีวิตทางเพศ” โดยปริญทร์ นาคสิงห์⁵⁰ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษากระบวนการที่นำไปสู่การบ่งชี้ลักษณะและการนิยามความหมายของการเป็นบุคคลผู้รักเพศเดียวกันให้กับตัวเองว่าเป็นบุคคลผู้นั้น จะต้องผ่านขั้นตอนที่ต่อเนื่องอย่างไรบ้าง ศึกษาบริบททางสังคมและประสบการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเอกลักษณ์เกย์ ศึกษาวิถีชีวิตทางเพศ โดยมุ่งศึกษาถึงความเชื่อมโยงหรือเงื่อนไขที่สำคัญระหว่างกระบวนการพัฒนาเอกลักษณ์กับการใช้ชีวิตทางเพศภายใต้โลกของเกย์

แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ ประกอบด้วย ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ แนวคิดเกี่ยวกับความเปราะบาง

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการพัฒนาเอกลักษณ์เกย์จะต้องผ่าน 3 ขั้นตอนที่ต่อเนื่อง คือ

1. ขั้นตอนการเกิดความรู้สึกแตกต่างจากผู้อื่น
2. ขั้นตอนการสงสัยและคิดว่าตนเอง “อาจจะ” เป็นผู้รักเพศเดียวกัน
3. ขั้นตอนการยอมรับเอกลักษณ์เกย์

งานวิจัยเรื่อง “ภาพลักษณ์เกย์ในสายตานักศึกษา” โดย รวมพล สายอรุณ⁵¹ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาถึงภาพลักษณ์เกย์ในสายตาของนักศึกษา ศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาพลักษณ์เกย์ ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์เกย์กับระดับการยอมรับเกย์ของนักศึกษา

⁵⁰ ปริญทร์ นาคสิงห์, “เกย์: กระบวนการพัฒนาเอกลักษณ์และวิถีชีวิตทางเพศ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), น. บทคัดย่อ.

⁵¹ รวมพล สายอรุณ, “ภาพลักษณ์เกย์ในสายตานักศึกษา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), น. บทคัดย่อ.

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้ การปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ แนวคิดเรื่องกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

ผลการศึกษารูปได้ว่า รูปแบบภาพลักษณ์ภายนอกที่คิดว่าเกย์เป็นมากที่สุด คือเหมือนผู้ชายทั่วไป 76.8% และเกย์อาจแสดงออกในทุกรูปแบบมีจำนวนมากที่สุด 35.1% นักศึกษาทั้งหมดมีภาพลักษณ์ว่า เกย์มีเพศสัมพันธ์กับชายเท่านั้นแต่อาจมีกับผู้หญิงบ้างเล็กน้อย จนถึงมีเฉพาะกับผู้หญิงอาจมีกับผู้หญิงพอ ๆ กับผู้ชายหรืออาจมีเฉพาะกับผู้ชาย ภาพลักษณ์ว่า เกย์มีอารมณ์แปรปรวนมากกว่าปกติ เป็นลักษณะที่พบว่ามีผู้เชื่อว่าเกย์เป็นมากที่สุด (66.3%)

ระดับการศึกษา ความถี่ในการพูดกับเกย์และภาพลักษณ์เกย์ของพ่อแม่ ครู และเพื่อน มีความสัมพันธ์กับภาพลักษณ์เกย์ภายนอกของนักศึกษา

ความคิดเรื่องบทบาททางเพศ การแบ่งงานในครอบครัว ประเภทของโรงเรียนที่จบ ความถี่ในการพูดกับเกย์ และภาพลักษณ์เกย์ของพ่อแม่ ครู และเพื่อน มีความสัมพันธ์กับภาพลักษณ์เกย์เชิงเพศสัมพันธ์ของการศึกษา

ภาพลักษณ์เกย์เชิงเพศสัมพันธ์ของนักศึกษา มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเกย์น้อยที่สุด อาชีพที่นักศึกษายอมรับให้เกย์เป็นมากที่สุด คือ ช่างเสริมสวย (94.4%) ส่วนอาชีพที่นักศึกษายอมรับให้เกย์เป็นได้น้อยที่สุดคือ พระสงฆ์ (16.8%) นักศึกษายอมรับเกย์เป็นเพื่อนร่วมสถาบัน ๆ มากที่สุด (94.9%) และยอมรับการที่เกย์จะมาเกี่ยวข้องอยู่กิน (แต่งงาน) กับญาติห่าง ๆ มากที่สุด (62.3%)

งานวิจัยในกลุ่มสังคมศาสตร์นี้ ส่วนใหญ่แล้วศึกษาเกี่ยวกับตัวตนหรืออัตลักษณ์ของกลุ่มชายรักชาย ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายลักษณะ คือ การศึกษาประวัติและเรื่องราวของกลุ่มชายรักชาย กระบวนการพัฒนาและอารมณ์เอกลักษณ์ชายรักชายในบริบทต่าง ๆ รวมถึงศึกษาความคิดเห็นและการยอมรับต่อกลุ่มชายรักชายของคนกลุ่มหลักในสังคม

งานวิจัยเรื่อง “การช่วงชิงอัตลักษณ์ ‘กะเทย’ ในงานคาบาเรตโชว์” โดย เปรมปรีดา “ชีวิตติดเบอร์: ตัวตนและเพศวิถีของเกย์ ‘คิง’ ในเซานา M” โดย จตุพร “เกย์: กระบวนการพัฒนาเอกลักษณ์และอารมณ์เอกลักษณ์รักร่วมเพศ” โดย บงกชมาศ “การพัฒนาเอกลักษณ์รักร่วมเพศในหมู่วัยรุ่น” โดย ประภาพรณ “กระบวนการพัฒนาและอารมณ์เอกลักษณ์ ‘กะเทย’ ในสังคมมุสลิม” โดย สมฤดี และ “เกย์: กระบวนการพัฒนาเอกลักษณ์และวิถีชีวิตทางเพศ” โดย บุรินทร์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษาจากกลุ่มชายรักชายด้วยวิธีสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นหลัก ทั้งนี้ มีบางงานวิจัยที่ใช้การเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย เช่น การศึกษาของเปรมปรีดา ขณะที่งานวิจัยเรื่อง

“ภาพลักษณ์เกย์ในสายตานักศึกษา” โดย รวมพล เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ที่มีนักศึกษาเป็นกลุ่มที่ ถูกศึกษา

กระบวนการพัฒนาเอกลักษณ์เกย์ที่บ่งกษมาศ ประภาพรรณ สมฤดี และบุรินทร์ ซึ่ง โดยสรุปแล้วแบ่งเป็น 3 ขั้น คือขั้นตอนการเกิดความรู้สึกแตกต่างจากผู้อื่น ขั้นตอนการสงสัยและ คิดว่าตนเอง “อาจจะ” เป็นผู้รักเพศเดียวกัน และขั้นตอนการยอมรับเอกลักษณ์เกย์ โดย สมฤดี เลือกสังคมมุสลิมเป็นบริบทในการศึกษา ซึ่งมีผลต่อการแสดงตัวตนและการใช้ชีวิตของกะเทย อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกที่จะหยิบยกขั้นตอนสุดท้ายอันหมายถึงการยอมรับร่วมกับการ อ้างเอกลักษณ์ชายรักชายมาศึกษาต่อภายใต้พื้นที่ของคาบาเร่ต์โชว์ สนามศึกษาที่ผู้วิจัยเลือกใช้ คือนั้นเป็นบริบทเฉพาะที่เอื้อให้กลุ่มชายรักชายประกอบสร้างอัตลักษณ์ ขณะที่งานวิจัยเหล่านี้ เลือกบริบททั่วไปที่คนในสังคมกระแสหลักดำรงอยู่

กรอบการศึกษาของจตุพรและเปรมปรีดานั้นมีจุดร่วมกับสิ่งที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญ คือ ศึกษาในบริบทของเซานาและคาบาเร่ต์โชว์อันเป็นพื้นที่เฉพาะของกลุ่มชายรักชาย โดยเก็บข้อมูล จากคนกลุ่มนี้โดยตรง จุดต่างจากงานวิจัยของจตุพร คือ จตุพรเลือกศึกษาพื้นที่ของเซานาตาม แนวทางของสตรีศึกษา และมุ่งประเด็นไปที่ตัวตนและเพศวิถีที่หลากหลายในพื้นที่ดังกล่าว

สำหรับงานวิจัยของเปรมปรีดานั้นมีจุดร่วมสำคัญกับผู้วิจัย คือ เลือกบริบทของ ‘คาบา เร่ต์โชว์’ อันเป็นพื้นที่และวัฒนธรรมย่อยของกลุ่มชายขอบทางเพศ โดยจุดที่แตกต่างคือ เปรม ปรีดาเลือกศึกษาเฉพาะนักแสดงซึ่งมีอัตลักษณ์เป็น “กะเทย” ในแง่ของชีวิตการแสดงและ ชีวิตประจำวัน ซึ่งหากมองตามการสื่อสารแล้ว เป็นการเลือกศึกษาที่ตัวผู้ส่งสารเท่านั้น ทั้งนี้ ประเด็นที่ผู้วิจัยศึกษาต่างออกมา คือ ศึกษาผู้ที่อยู่ในพื้นที่ของคาบาเร่ต์โชว์ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็น นักแสดงและผู้ชมทั้งที่มีอัตลักษณ์เป็นชายรักเพศเดียวกัน หรือชายและหญิงที่รักต่างเพศ เพื่อต่อ ยอดงานวิจัยดังกล่าวโดยวางอยู่บนการสื่อสารตามแนวทางวัฒนธรรมศึกษา ในรูปแบบของการ สื่อสารเชิงพิธีกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในประเด็นของการสื่อสารและอัตลักษณ์กลุ่มชายรัก ชายจากสาขาวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน หรือนิเทศศาสตร์ อักษรศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ผู้วิจัยเลือกที่จะใช้จุดร่วมบางประการเพื่อเป็นพื้นฐานงานวิจัย และเลือกที่จะแสวงหาจุดที่ต่างเพื่อ ต่อ ยอดองค์ความรู้ที่ยังไม่เป็นประเด็นศึกษาตามที่ผู้วิจัยให้ความสนใจ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเลือก “พื้นที่ของคาบาเร่ต์โชว์” เป็นสนามศึกษา ด้วย 2 แนวคิดหลัก คือแนวคิดการสื่อสารและแนวคิด เรื่องอัตลักษณ์ โดยมุ่งประเด็นการสื่อสารของผู้คนทุกกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าว ตามมุมมองของ

วัฒนธรรมศึกษาที่เน้นการสื่อสารเชิงพิธีกรรมและวัฒนธรรมย่อย เพื่อสะท้อนความหมายและความรู้สึกร่วมของผู้ที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่นี้ และมุ่งศึกษาประเด็นความหลากหลายของการนิยามตัวตนหรือการประกอบสร้างอัตลักษณ์แบบชายรักชายในพื้นที่ดังกล่าว ในหัวข้อ “การสื่อสารกับการสร้างอัตลักษณ์ “กะเทย” ในพื้นที่คาบาเรต์โชว์”

